

Երեւոնյա այսպէս

ՄԱՐԴԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԿՐԹԱՅԻՆ, ԵԿԵՆՈՎԵՐԴԱԿԱՆ
ԼՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԵՐԿՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հովվապետական այցը Մյանմարի Միություն

Ծայրագույն Արեւելք հովվապետական այցի շրջանակներում **սեպտեմբերի 30-ի** կեսօրին Ն. Ս. Օ. Ս. Տ. Գարեգին Բ Ծայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պատվիրակության ուղեկցությամբ Միւնխենից ժամանեց Մյանմարի Միության Հանրապետություն: Սա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի առաջին հովվապետական այցելությունն էր Մյանմար, որը կազմակերպվել էր հետադուր Ա-

կառավարիչ Չաւեն արքեպ Յագիւնը, Մայր Աթոռի դիվանատան ներկայացուցչական հարաբերությունների գրասենյակի տնօրէն Պարույր քհն. Ավետիսյանը, Ա. Էջմիածնի բարերար Հայկ Դիդիգյանը, Սինգապուրի հայոց եկեղեցական վարչության ատենապետ Պիեռ Յեննետը եւ Դաքայի հայոց եկեղեցու ինստիտուտը Արմեն Արաքանյանը եւ հնչեցան Վրա Հակոբյանը:

հանդիպումներ ունեցավ տեղի համայնքի մի քանի ներկայացուցիչների հետ:

Հոկտեմբերի 1-ին Գարեգին Բ Հայրապետն այցելեց Մյանմարի քրիստոնեական հնագույն սրբավայր, Յանգոնի՝ 1862 թ. կառուցված Ս. Հովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցի, որ գոհաբանական աղոթք եւ հայց մատուցվեց աշխարհում խաղաղության, Հայաստանի Հանրապետության եւ Մյանմարի Միության պայծառության համար, ինչպէս նաեւ կատարվեց հոգեհանգստյան պաշտոն վարչության անդամ Նորոգ հանգուցալ Քասիկ Մարտիկի հոգու խաղաղության համար:

Նույն օրը, մասնակցությամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, հայ համայնքի ներկայացուցիչների եւ բազմաթիվ հյուրերի, տեղի ունեցավ «Յանգոնի մշակութային ժառանգության հիմնադրում» կազմակերպության (Yangon Heritage Trust) կողմից հայկական եկեղեցու մուտքին փակցված հուշատախտակի բացման արարողությունը, որով եկեղեցին ներառվեց Յանգոնի մշակութային ժառանգության արժեքների ցուցակում: Արարողությունը ներկա էին Յանգոնում Մյանմարի նախագահի կրկնական հարցերով հատուկ ներկայացուցիչը, Յանգոնի գլխավոր նախարար Սին Յու, Յանգոնի քաղաքապետ Հա Մինը, կրօնի նախարարության ներկայացուցիչներ:

Արարողության ավարտին Վեհափառ Հայրապետը ողջունեց բարձրաստիճան հյուրերի ներկայությունը կարեւոր այս իրադարձությանը: «Մեր այցը հետապնդում է նույն նպատակը՝ ինչպէս ապահովելու եկեղեցու պահպանությունը որպէս մշակութային արժեք, այնպէս էլ նպաստելու, որ զորանա հայոց հոգեւոր կյանքը, ազգային-եկեղեցական ավանդույթները եւ համայնքային կյանքը՝ քաջալերելու հայերին եւ նրանց զավակներին՝ պահպանելու հայոց ինքնությունը»,- ասաց Նորին Սրբությունը՝ ընդգծելով հայ համայնքի ազգային եւ հոգեւոր կյանքն աշխուժացնելու անհրաժեշտությունը:

Վեհափառ Հայրապետն աղոթեց Մյանմարի երկրի եւ ժողովրդի համար՝ խաղաղ կյանք մտադրելով, առ Աստված հայցելով, որ երկրում ամուսնացած կրօնների եւ դավանանքների հետեւորդները համախմբվեն իբրեւ եղբայրներ՝ հանդես Մյանմարի բարօրութեւ եւ առաջընթացի:

Հոկտեմբերի 3-ին Նորին Սրբությունը, ուղեկցությամբ Հայկազուն օգնականը ցուցաբերել Յանգոնի փողոցաթիվ հայ համայնքին:

Նույն օրը Վեհափառ Հայրապետը ծանոթություն նպատակով

ժամանեց մայրաքաղաք Նայ Պի, որտեղ հանդիպում ունեցավ Մյանմարի կրօնից նախարար Թուրա Յու Մուն Մինի եւ Մյանմարի նախագահի աշխատակազմի ղեկավար նախարար Յու Սո Թեյի հետ:

Պետական բարձրաստիճան հանդիպումներին երկուստեղ անդրադարձ կատարվեցին հայ-քիմական անցյալի հարուստ հարաբերություններին, ինչպէս նաեւ անհրաժեշտություն նկատվեց աշխուժացնելու երկու երկրների եղբայրական կապերը: Ընդհանրապէս հայտնելով ընդունելության համար՝ Վեհափառ Հայրապետը պաշտոնական հրավեր ուղղեց մեծադուր նախարարներին՝ 2015-ին այցելելու Հայաստան՝ Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելից առիթով:

կեղեցական վարչության անդամներ տիկ. Սյուզան Ռուբենը եւ պրն Սունիկ Սոթթին, Մայր Աթոռի դիվանատան ներկայացուցչական հարաբերությունների գրասենյակի տնօրէն Պարույր քհն. Ավետիսյանը եւ բազմաթիվ հյուրեր:

Օրհնության արարողության ավարտին ծնունդ Ամենայն Հայոց Հայրապետի կատարվեց ծառատունկ: Հիշարժան այս առիթով տեղի ունեցավ ճաշկերույթ:

րեւելքի հայկական համայնքների ներկայացուցիչների, բարերար հայորդիների եւ ՀՀ արտաքին գործերի նախարարության ջանքերով:

Օղբանկարայանում պաշտոնական ընդունելությունից հետո ոստիկանական հատուկ ուղեկցությամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը մեկնեց հանդիպելու Յանգոնի գլխավոր նախարար Սին Սոի հետ:

Հանդիպմանը ներկա էին Հնդկաստանի եւ Ծայրագույն Արեւելքի հայրապետական պատվիրակ, Ավստրալիայի եւ Նոր Զելանդիայի հայոց թեմի առաջնորդ Հայկազուն եպս Նաշարյանը, Հնդկաստանի հայոց հոգեւոր հովիվ, Կալկաթայի Հայոց Մարդասիրական ճեմարանի

Հանդիպման ընթացքում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն անդրադարձավ հայ-քիմական հարաբերություններին, խոսեց դարավոր բարեկամության եւ Մյանմարի կյանքում հայերի ունեցած ներդրումների մասին:

Նախարարն իր հերթին ողջունեց Վեհափառ Հայրապետի այցը եւ գնահատանքով ընդգծեց հայերի՝ Մյանմարում ունեցած կարեւոր դերակատարությունը: Ի պատասխան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի խնդրանքի՝ նախարարը նաեւ խոստացավ անհրաժեշտ աջակցություն ու օգնությունը ցուցաբերել Յանգոնի փողոցաթիվ հայ համայնքին:

Նույն օրը Վեհափառ Հայրապետը ծանոթություն նպատակով

Աղջիկների Դավթյան դպրոցի նոր մասնաճեղքի հիմնարկներ արարողությունը Կալկաթայում

Հոկտեմբերի 6-ին

Հնդկաստանի Կալկաթա քաղաքում, նախագահությամբ Ն. Ս. Օ. Ս. Տ. Գարեգին Բ Ծայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, տեղի ունեցավ Աղջիկների Դավթյան դպրոցի նոր մասնաճեղքի հիմնարկների արարողությունը:

Արարողությանը ներկա էին Հնդկաստանում ՀՀ արտակարգ եւ լիազոր դեսպան տիար Արա Հակոբյանը, Հնդկաստանի հայոց հոգեւոր հովիվ, Կալկաթայի Հայոց Մարդասիրական ճեմարանի կառավարիչ Չաւեն արքեպ Յագիյանը, Ե-

Նոր մասնաճեղք, որի կառուցումը կսկսվի առաջիկայում, ժամանակակից լավագույն պայմաններ կապահովի Կալկաթա ուսման մեկնող հայ աշակերտուհիների համար: Աշխատանքները նախատեսվում է ավարտել 2016-2017 ուս. տարում:

Աղջիկների Դավթյան դպրոցը հիմնադրվել է 1922 թ.՝ բարերար Դավիթ Դավթյանի կողմից: Ավելի ուշ՝ 1953 թ., դպրոցը միացվել է Կալկաթայի Հայոց Մարդասիրական ճեմարանին:

Ասորի Ուղղափառ Եկեղեցու հոգեւոր պետը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում

Յուլիանի 10-ի երեկոյան, Ս. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Շայրա-գույն Պատրիարք եւ Ամենայն Յայոց Կաթողիկոսի հրապարակ, Ե-նորայ եղբայրական այցով Յա-յաստան ժամանեց Ասորիոցի եւ Յամայն Արեւելքի Նորընտիր Պատրիարք Նորին Սրբություն Մոր Իգնատիոս Եփրեմ Երկրորդը: Ասորի Ուղղափառ Եկեղեցու հոգեւոր պետին ուղեկցում էին Տրիպոլիի եւ Լեռնային Լիբանանի արքեպիսկոպոս, Ս. Սինոդի գլխավոր քարտուղար Մոր Թեո-

փարքին եւ նրա պատվիրակու-թյանը: Ուրախություն հայտնելով ընդեր Եկեղեցու հոգեւոր պետի ժամանման առիթով՝ Նորին Սր-բությունը մասնավորապես ա-սաց. «Մեր ուրախությունն առա-վել է, քանզի ծանաչում ենք Ձեզ որպես քաջ եւ անձնագործ առաջ-նորդի, եղբայրասեր ու մեծ հոգի ունեցող անձի, որին այլեւս հյուր-ընկալում ենք որպես հոգեւոր պե-տի: Ձեր այցելությունն սկսվում է «Յրաշափառի» բարիգալստյան արարողությամբ, աղոթքով

եւ Մերձավոր Արեւելքում ստեղծ-ված ծանր վիճակի՝ Դուք, որպես անձնագործ եւ նկիրյալ հոգեւորա-կան, որպես քաջ հովիվ, Միացյալ Նահանգներից՝ վերադարձաք հայրենի Սիրիա՝ անձնավորաբար հանձն առնելով հովվապետի ծանր լուծը, որպեսզի պատմա-կան այս բարդ շրջանում առավել չափով ու նկիրումով ծառայեք Ձեր ժողովրդին: Ձեր ներկայու-թյունը Սիրիայում եւ Ձեր ծավա-լած գործունեությունը՝ հանուն խաղաղության, քաջալերանք է բոլոր հավատացյալների համար, որոնց գերագույն ձգտումն ու նպատակը խաղաղության ու կա-յունության անհապաղ հաստա-տումն են, արդարության հարթա-նակը՝ ընդդէմ ահաբեկչության ու պատերազմի չարիքի: Մենք մեր գորակցությունն ենք բերում Ձերոց Սրբությանը եւ Ձեր անձի միջո-ցով Սիրիայի ժողովրդին՝ առ Աստված աղոթքով, որ դարձնի ռազմական գործողությունները եւ Սիրիայի եղբայրական ժողո-վուրդը լծի ավերված քաղաքնե-րի վերաշինման, իր շեն, բարոր ու եղջանկի կյանքի կերտման գործին»:

Յայաստանյայց Առաքելական Սբ Եկեղեցու Գերագույն հոգեւոր խորհրդի, հոգեւորականաց դասի եւ հավատացյալ ողջ ժողովրդի անուկից բարի գալուստ մաղթե-լով Ասորի Եկեղեցու գահակալին՝ Ամենայն Յայոց Յայրապետն ա-ղոթքով հայեցի, որ բարին Աստ-ված Իր Սուրբ Աջի ամենախնամ հովանու ներքո պահի ու պահ-պանի Սիրիան եւ Յայաստանի Յանրապետությունը, Ասորի Ուղ-ղափառ եւ Յայ Առաքելական Ե-կեղեցիները, իր օրինությամբ ա-ռավել արդյունավոր փոխհարա-բերություններն ու համագործակ-ցությունը երկու Եկեղեցիների՝ Սուրբ Դիզու երկնառաք պարգե-ներով առատապես շնորհաբա-ղելով բարեպաշտ գավակների՝ հայ եւ ասորի եղբայր ժողովուրդ-ների: Վեհափառ Յայրապետը նաեւ մաղթեց, որ Տերը քաջա-ռուղջ կյանք եւ գահավալության երկար տարիներ պարգեւի Նորին Սրբություն Մորան Սոր Իգնա-տիոս Եփրեմ Բ-ին:

Այնուհետեւ Յայաստան եւ Մայր Աթոռ իր այցին անդրադա-րձավ Նորին Սրբություն Մորան Սոր Իգնատիոս Եփրեմ Երկրորդը: Ընդհանրապես հայտնելով ջերմ ընդունելության համար՝ Ա-սորի Ուղղափառ Եկեղեցու հոգե-ւոր պետն ուրախությամբ ընդգ-ծեց, որ իր գահավալությունից հե-տո առաջին հովվապետական այ-ցը կատարում է Յայաստանյայց Առաքելական ընդեր Եկեղեցու: «Մեր խոնարհումն ենք բերում այն վայրում, որտեղ ավելի քան 1700 տարի առաջ իջավ Աստուծո Միա-ծին Ռոդին եւ Իր փառքով լցրեց իր ժողովրդի հոգին: Ուրախ ենք այցելել Յայ Եկեղեցի եւ Ձերոց Սր-բությանը, որովհետեւ Մենք կի-սում ենք Ձեզ հետ ոչ միայն հավա-տը, այլեւ արյունը: ...Եկել ենք այս օրերին Սեր երախտագիտությու-նը հայտնելու Ձեզ՝ հայ ժողովրդի Ձեր հոգեւոր առաջնորդության համար, եկել ենք արդեւու ոչ միայն Սիրիայի, այլեւ համայն աշ-խարհի խաղաղության համար»,- նշեց Ասորի Ուղղափառ Եկեղեցու հովվապետը: Նորին Սրբություն Մորան Սոր Իգնատիոս Եփրեմ Բ Պատրիարք խոսեց նաեւ Սիրիա-յում եւ Մերձավոր Արեւելքում ընդհանրապես աղետի առաջնահարկ մարտահրավերների մասին՝ հա-

վելելով, որ դվարին այս ժամա-նակներում հոգեւոր առաջնորդե-րի պարտականությունն է հույս ներշնչել իրենց համայնքներին: «Հավատն ի Քրիստոս եւ վստա-հությունը մեր հոգեւոր եղբայրնե-րի հանդեպ գորացնում է մեզ՝ շա-րունակելու մեր քրիստոնեական վկայությունը»,- ընդգծեց Եփրեմ Բ Պատրիարք՝ այս առիթով իր շնորհակալությունը հայտնելով Ա-մենայն Յայոց Կաթողիկոսին՝ Սի-րիայի բարեպաշտ ժողովրդին եւ

Եկեղեցականաց դասի կող-մից կատարվեց UWC Դիվիզան ընդեր օրինության կարգ, որի ա-վարտին Յայաստանյայց Առաքե-լական եւ Ասորի Ուղղափառ Եկե-ղեցիների հովվապետներն իրենց օրինությունը բերեցին ներկանե-րին:

Այնուհետեւ արարողության մասնակիցներին իր պատգամն ու գնահատանքի խոսքն ուղղեց Գարեգին Բ Ամենայն Յայոց Կա-թողիկոսը:

մասնավորապես Ասորի Ուղղա-փառ Եկեղեցուն մշտապես ցուցա-բերվող գորակցության համար:

Բարիգալստյան արարողու-թյունն ավարտվեց միասնական՝ Տերունական աղոթքով:

Յին Վեհարանի ընդունարա-նում, մասնակցությամբ երկու Ե-կեղեցիների պատվիրակություն-ների եւ Մայր Աթոռում պաշտո-նավարող եպիսկոպոսների, տե-ղի ունեցավ հանդիպում, որի ըն-թացքում Ամենայն Յայոց Յայրա-պետը վերստին իր ուրախությու-նը հայտնեց Ասորի Ուղղափառ Ե-կեղեցու հովվապետի այցի առի-թով՝ վստահությամբ ընդգծելով, որ այն պիտի նպաստի երկու ընդեր Եկեղեցիների հարաբերու-թյունների առավել սերտացմանը:

Յուլիանի 11-ին ժամը 10:00-ին, Ամենայն Յայոց Կաթո-ղիկոսն ու Ասորիոցի եւ Յամայն Արեւելքի Պատրիարքն այցելեցին Մեծեռնակաբերդի հուշահամա-լիր, ուր կատարվեց հոգեհա-նգիստ հայ եւ ասորի նահատա-կների համար:

Ամենայն Յայոց Կաթողիկոսը եւ Ասորիոցի եւ Յամայն Արեւելքի Պատրիարքը մասնակցեցին Դիվիզանի միջազգային դպրոցի բացմանը

Յուլիանի 11-ին Ամենայն Յայոց Կաթողիկոսը եւ Ս. Ս. Ս. Ս. Իգնատիոս Եփրեմ Բ-ն Տավուշի մարզի Դիվիզան քաղաքում մա-սնակցեցին Դիվիզանի միջազգային դպրոցի բացման արարողությանը:

Ս. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Յայոց Կաթողիկոսի խոսքը Դիվիզանի միջազգային դպրոցի բացման արարողությանը

Մեծարգո՝ նախագահ Յայաս-տանի Յանրապետության տիար Սեթ Յանրապետ,

Մեծարգո՝ նախագահ Արցա-խի Յանրապետության տիար Բակո Սահակյան,

Մեծարգո՝ նախագահ Սեր-բիայի Յանրապետության տիար Տոմիկայ Նիկոլի,

Սիրեցալ՝ եղբայր ի Քրիստոս, Ասորի Ուղղափառ Եկեղեցու պե-տ, Ասորիոցի եւ Յամայն Արեւելքի Պատրիարք Նորին Սրբություն Մոր Իգնատիոս Եփրեմ Երկրորդ, Միջազգային դպրոցի հար-գարծան հիմնադիրներ, ուսուցիչ-ներ, սիրելի՛ սաներ եւ ներկաներ, գոհունակ արտով Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնից հայրապետական Տեր օրինությանն ենք բերում ա-մենքիդ՝ Դիվիզանի միջազգային դպրոցի բացման հանդիմար արարողության առիթով:

Ողջունում ենք «Միացյալ աշ-խարհի ընդերներ» կրթական կազմակերպության գործունեու-թյան շրջանակներում Դիվիզանի միջազգային դպրոցի հիմնադո-ւման նախաձեռնությունը: Կրթո-ջախների բացումը միշտ բարի եւ լուսավոր հույսերի ավետիս է ու առիթ: Ուսումն ու կրթությունը ե-րբ եւ մտում են կյանքի առաջըն-թացի եւ հասարակության բարե-փոխման հիմնական գրավա-կանները:

Շարունակությունը՝ էջ 4

փիլոս Սալիբան, Յոմսի արքե-պիսկոպոս Մոր Սիվանոս Բուռ-րոս ալ Նեմեհե, պատարագե-ական քարտուղար Մոր Տիմոթեոս Մաթթա ալ Խուրին, հայր Կարլոս Բաբին եւ հայր Ջոզեֆ Բալին:

«Չվարթնաց» միջազգային օ-ղանակակալանում Ասորիոցի եւ Յամայն Արեւելքի Պատրիարքին, գլխավորությամբ Նորին Սրբու-թյուն Գարեգին Բ Ամենայն Յայոց Կաթողիկոսի, դիմավորեցին Նա-թան արք. Յովհաննիսյանը, Մայր Աթոռի միջեկեղեցական հարաբե-րությունների բաժնի տնօրեն, Ար-թիկի թեմի առաջնորդ Յովակիմ Եպս Եսանուկյանը, Մայր Աթոռի վարչատնտեսական բաժնի տնօ-

միածնաէջ այս տաճարում: Միասնական մեր աղոթքը վկա-յությունն է մեր ընդեր Եկեղեցինե-րի հավատքի միության եւ ոգին է քրիստոնեական վկայության՝ հիմնված մեր սուրբ հայրերի կող-մից մեզ ավանդված սրբազան ա-վանդության վրա: Մենք՝ որպես երկնավոր Յոր հարազատ գա-վակներ, միասնաբար դիմում ենք մեր Տեր Աստծուն, Պողոս առա-քյալի խոսքերով, որպես «Եղ-բայրներ, խոստման որդիներ» (Գաղաթ. Դ 28):

Յայ Առաքելական Եկեղեցու եւ Ասորի Ուղղափառ Եկեղեցու դարավոր հարաբերությունները հատկանշված են եղել քրիստո-

րեն Մուշեղ եպս Բաբայանը եւ Միջեկեղեցական հարաբերու-թյունների բաժնի ծխախայեցա-կարգային հարցերի գրասենյակի պատասխանատու Չաքարիա վրդ. Բաղումյանը:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում ընդեր Եկեղեցիների հովվապետե-րը, «Յրաշափառ» շարականի եր-գեցողության եւ թանգերի դո-րանքների ներքո, թափորով ա-ռաջնորդվեցին քրիստոսահիմն Մայր տաճար, ուր իջան ս. Սե-ղանի առջեւ կատարվեց միաս-նական գոհաբանական աղոթք:

Աղոթեցի հետո Գարեգին Բ Ա-մենայն Յայոց Յայրապետը բա-րիգալստյան խոսքով դիմեց Աս-որիոցի եւ Յամայն Արեւելքի Պատ-

նական սիրո, եղբայրության եւ գործակցության ոգով: Ձեր այցե-լությունը, որպես նորընտիր գա-հակալ մեր ընդեր Եկեղեցու, հաս-տատումն է այս իրողության: Փոխհարաբերությունների զորա-ցուն մեր ընդեր Եկեղեցիների հրամայական անհրաժեշտու-թյունն է այս օրերին, մասնավոր երկ մեր երկու Եկեղեցիները՝ Աս-որի Ուղղափառ Եկեղեցին եւ Յա-յաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին, կանգնած են մեր հա-վատավոր գավակների կյանքը վանգող եւ աշխարհը մտահո-գող իրավիճակների առաջ:

Սիրեցալ՝ եղբայր ի Քրիստոս, հակառակ Սիրիայում ընթացող ռազմական գործողությունների

Հոկտեմբերի 12-ին Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնում, բարձր նախագահությամբ Ն. Ս. Ս. Տ. Գաբրելի Բ Ամենայն շայն Կաթողիկոսի, մեծ հանդիսավորությամբ նշվեց Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի հիմնադրման 140-ամյակը: Հանդիսության իր մասնակցությունը բերեց եղբայրական այցով Մայր Աթոռում գտնվող Անտիոքի եւ Համայն Արեւելքի Պատրիարք Նորին Սրբություն Սոր Իգնատիոս Եփրեմ Բ-ն, ինչպես նաեւ՝ ՀՀ կրթության եւ գիտության նախարար Արմեն Աշոտյանը, Մայր Աթոռի միաբանները, կրթության եւ մշակույթի գործիչներ, մտավորականներ, Մայր Աթոռի հոգեւոր-կրթական հաստատությունների տեսչական ու դասախոսական անձնակազմը, հոգեւոր կրթական հաստատությունների սաները:

Տերունական աղոթքից, Հայաստանի Հանրապետության եւ Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի օրհներգերից հետո ներկայից ուղղվեց Մայր Աթոռի հոգեւոր-կրթական հաստատությունների վերատեսուչ, Գեորգյան ճեմարանի տեսուչ Գեորգ Եպս Սարգսյանը:

«Գեորգյան ճեմարանի հիմնադրումը պատմաբանների կողմից բնութագրվում է որպես Հայ Եկեղեցու բարեկարգության սկիզբ: Սա միանշանակ իրողություն է, բայց ողջ իրականությունը չէ, քանզի արժանին չի մատուցում պատմական ճշմարտությանը: Փաստ է, որ Հայոց Եկեղեցու բարեկարգությունն սկսվեց Գեորգյան ճեմարանից, սակայն որոնով չէր սահմանափակվում հոգեւոր կրթարանի վերջնական նպատակը: Գեորգ Դ իմաստուն Հայրապետն ավելի մեծ տեսիլք էր հետապնդում իր մտապատկերում: Նրա համար գերակա նպատակ էր հայ ժողովրդի ազատագրության հարցը. Հայրապետի համոզմամբ՝ որան կարելի էր հասնել հոգեւոր վերածնության միջոցով, քանզի միայն կրթված ժողովուրդը կարող էր պայքարել հանուն ազատ կյանքի, դարձնել այն իր համար իմաստ եւ նպատակ: Գեորգյան ճեմարանը, ըստ էության, դարձավ այն միջավայրը, որը սնեց այս գիտակցությունը հայ ժողովրդի զավակների հոգում, հանդիսացավ այն մեկնակետը, որից սկիզբ առավ ազգային վերածնության տեսիլքը՝ որպես շարունակվող իրադարձություն: Պատահական չէ, որ 20-րդ դարակազմի հայ գաղափարախոսների հիմնական մասը ճեմարանականներ են: Հակառակ բոլոր տեսակի փորձությունների ու հարկածների, որ անցած դարում բաժին ընկան այս հաստատությանն ու այնտեղից ելած սերնդին, այն մնալուն հաղթանակ գրանցեց հայ կյանքում, դարձավ հավատի, ստեղծագործական պայքարի ներշնչման համարձական աղբյուր եւ ոգու հենարան, որ այսօր, իբրեւ նոր ժամանակների սերմնազան, ելել է ցանքի հայ մտքի անդատանում»: Եւ ճեմարանի տեսուչը հպարտորեն հաստատեց, որ այսօր Գեորգյան ճեմարանը շարունակում է իր առաքելությունը՝ հարազատ ու հավատարմի անցյալի ոգուն եւ ավանդներին:

Հոբելյանի առիթով Հայաստանի հնագույն կրթական հաստատությանը շնորհավորեց ՀՀ ԿԳ նախարար Արմեն Աշոտյանը. «Այս նշանակալի իրադարձությունը տոն է ինչպես Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնի միաբանության, բոլոր ժամանակների ճեմարանականների, այնպես էլ ողջ հայության համար, քանի որ Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանն է անդրանիկը՝ հայրենիքում գործող բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների: Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանը, հիմնադրվելով պետականության բացակայության պայմաններում, դարձավ լուսե փարոս, հույսի մի շող հայ ժողովրդի գոյության խավար ճանապարհների: Այստեղից ծնվեցին ժամանակի

ցելու կապակցությամբ, անդրադարձավ գիտելիքի կարեւորությանը, ապա այս առիթով ճեմարանի գրադարանին ընծայեց Միջաշէլ Ասորու «Ժամանակագրություն» արժեքավոր հրատարակությունը:

Ներկաները դիտեցին Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի հիմնադրմանը, պատմական ուղուն եւ ներկայիս գործունեությանը նվիրված՝ «Շողակաթ» հեռուստաընկերության «Բաբախող սիրտը» ֆիլմը:

Այնուհետեւ հանդիսության մասնակիցներին իր պատգամն ու օրհնությունը բերեց Գաբրելի Բ Ամենայն շայն Կաթողիկոսը:

«Մեր ժողովրդի համար նվիրական առն է Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանը,

վանու ներքո պիտի լույս տա մեր ժողովրդի ազատ կյանքի նոր հույսերին: Մենք՝ բոլորս, ջանում ենք, որ պայծառ մնա ճեմարանի հոգեւոր անդատանը, եւ նրա հարկից իրենց քայլերն սկսող մեր զավակները՝ հավատքի գինկորները, Աստծո խոսքով սրբեն ու առաջնորդեն մեր ժողովրդի կյանքը դեպի աստվածային, աստվածօրինյալ կյանքի ափեր:

Փառք ենք բարձրացնում առ Աստված, որ աճեցրեց ու կենսատու պահեց հոգեւոր մեր այս տունը, մեր բոլորի միշտ սիրելի, միշտ նվիրական Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանը: Մեզանից շատերի համար ճեմարանը հարազատ տուն է, որտեղից սկսվել

ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ ՀՈԳԵՎՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ 140-ԱՄՅԱԿԸ

Գաբրել Բ Կաթողիկոս. «Մեր սրբազան ճանաչման կանթեղների լույսը մեզավառ է՝ շնորհիվ Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի»

Նրա առաքելությունը՝ գնահատված, նրա հիմնադրելու եւ ուղին արգասավորողները՝ մեծարված ու պանծալի: Երանաշնորհ Գեորգ Դ Հայրապետի մեծ տեսիլքի ծնունդն է ճեմարանը: Հոգու լուսաթիփ հայացքով Հայրապետը տեսավ բարի հովիվների բոլոր, ովքեր հավատքի անասան վնի վրա կարճարժեք են ու կպահպանեն Քրիստոսի բանավոր հոտի հոգեւոր տաճարը, անառիկ ամրոցը: Գիտելիքն ու կրթությունը կիրառվեն նրա սրբատաշ պատերը, եւ Եկեղեցուն ու ազգին անմաքորդ նվիրվելու գաղափարը կպսակի հավերժական կառույցը:

Աղոթել, 140 տարվա ընթացքում Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանը հասակ առավ ու ամրացավ եւ մշտապես վառ պահեց ուղղափառ հավատքի եւ ազգային դպրության

Է մեր հոգեւոր ծառայությունը:

...Աղոթք ենք բարձրացնում եւ աստվածային օրհնությունն հայցում լուսառիկ Գեորգ Դ Երախտարժան Հայրապետի, ինչպես եւ ճեմարանի համար ինքնաբերական, այն լուսավոր պահած երախտավորների հիշատակին՝ ձեզ հետ միասին հավատ ու վստահություն ունենալով ճեմարանի ընդմիշտ պայծառության եւ նրա գործունեության առավել ու առավել արդյունավորման հանդեպ»:

Նորին Սրբությունն Աստծու գորակցությունը հայցեց ճեմարանի տեսչին եւ նրա ծանկնցներին՝ հորդորելով մշտապես հայրախնամ հոգածություն դրսեւորել սաների կրթական-դաստիարակական գործում: Վաղվա հոգեւոր առաջնորդների եւ հայ մտավորականների կերտման գործընթա-

գրեթե բոլոր առաջամարտիկները՝ ամենատարբեր ապարեզներում: Լուսավորչի հիմնած Աթոռից սկսեցին ծնվել նոր լուսավորիչներ, որոնք, հիրավի, իրենց տեղն զբաղեցրին մեր մեծերի համաստեղության մեջ: Անգնահատելի է Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի ավանդը հայրենի գրականության, գիտության, հասարակական-քաղաքական մտքի, մանկավարժության զարգացման բնագավառներում: Ուրախությամբ պետք է արձանագրենք, որ ճեմարանն այսօր եւս շարունակում է մնալ իր բարձունքի վրա»:

Ամենայն Հայոց Հայրապետին եւ ներկայից շնորհավորեց Նորին Սրբություն Սոր Իգնատիոս Եփրեմ Բ Անտիոքի եւ Համայն Արեւելքի Պատրիարքը: Իր խոսքում Ասորի Եկեղեցու հովվապետը, ուրախություն հայտնելով միջոցառմանը մասնակ-

լույսը: Մեր սրբազան տաճարների կանթեղների լույսը մշտավառ է՝ շնորհիվ Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի: Այսօր հպարտ ենք այն ավանդով, որ ճեմարանը Աստծո օրհնությամբ բերել է հոգեւոր եւ ազգային մեր կյանքում: Այստեղ դասավանդեցին եւ ճեմարանի հոգեւոր անդատանը ծաղկեցրին մեծնուն մտավորականներ ու հոգեւորականներ, նրա լուսեղեն հարկի ներքո հասակ առան մեր ժողովրդի փառք ու պատիվ բերած հայագետներ, գիտության ու մշակույթի ականավոր ներկայացուցիչներ, ինչպես եւ՝ մեծավատակ հոգեւոր առաջնորդներ: Ներուղիները հաջորդեցին միմյանց եւ իրենց անունները դարձրին իր պահ տալով՝ անցան մշտնջենության, իսկ նրանց գործը շարունակվեց, շարունակվում է եւ միշտ կշարունակվի:

Նայելով տարիների հեռավոր՝ տեսնում ենք, որ Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանը, ինչպես նկատվեց, բաժանվեց, բաշխվեց, հասավ աշխարհի հեռավոր անկյուններում ապրող մեր ժողովրդի զավակներին, հազեցրեց կարոտյալների հոգեւոր ծառայում եւ բաղքը, բայց չպակասեց, այլ առավել գորացավ ու պայծառացավ եւ այսօր մեր անկախ պետականության հո-

ցին մասնակից դասախոսների Կենսափառ Հայրապետը մաղթեց ճեմարանի դեբն ու կարեւորությունն իրենց գիտակցությամբ շարունակել իրենց նվիրյալ աշխատանքները:

Ամենայն Հայոց Հայրապետն իր պատգամն ուղղեց նաեւ ճեմարանի սաներին. «Սիրելի՛ ճեմարանականներ, բացառիկ շնորհ է ուսանելը հոգեւոր ճեմարանում, որ աստվածադիր հաստատություն է: Ընշտ է՝ հիմնադիրները եղել են մեզ պես անհատներ, սակայն Աստծո հայտնությունն է, Աստծո շնորհն է գործել նրանց մեջ, Աստծո ձայնին, կոչին ընդառաջ՝ նրանք իրականացրել են կրթական գործի կազմակերպումը այս հաստատության մեջ: Եւ ճեմարանի ուսանող լինելը եւ՝ շնորհ է, եւ՝ փառք է, եւ՝ առավել՝ պատուհասատվություն, եւ՝ հոգեւոր առաջնորդությունը, որպեսզի ձեր քանքերով, ձեր հավատքով Աստծո կենարար խոսքը, փրկության հույսը ուղեկցեն մեր ժողովրդին:

Շարունակությունը՝ էջ 5

Ասորի Ուղղափառ Եկեղեցու հոգեւոր պետը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում

Սկզբը՝ էջ 2

Բարձր ենք գնահատում, որ «Միացյալ աշխարհի քույրեր» կրթական կազմակերպությունն աշխարհի բազմաթիվ երկրներում հիմնադրած իր կրթական հաստատություններում ուսման ու կրթության շուրջ միավորում է տարբեր ազգերի ու ժողովուրդների զավակների՝ դրանով իսկ կայստեղծվում մարդկանց միջև խաղաղության ու բարեկամության ամրապնդմանը, ազգամիջյան համագործակցության ընդլայնմանը եւ մարդկության ապահով ու անվտանգ կյանքի ու զարգացման նպատակների իրագործմանը: Սա մեծ առաքելություն է, առաքելություն, որն

թյամբ ուսուցանեն եւ ուսանեն, կարողանան գնահատել եւ մասնավոր՝ հարգանքով վերաբերվել ինչպես սեփական, այնպես եւ այլ ժողովուրդների հոգեւոր ու մշակութային արժեքներին: Մեր օրինությունն ու մաղ-նախադրանքներում է՝ Նախագահ տիար Սերժ Սարգսյանին, ԼՂՀ Նախագահ տիար Բակո Սահակյանին եւ պետական պաշտոնական այցով Հայաստանում գտնվող Սերբիայի Հանրապետության նախագահ տիար Տոմիսլավ Նիկոլիչին, ովքեր իրենց ներկայությամբ առավել նշանակալի են դարձնում դպրոցի բացման հանդիսավոր այս արարողությունը՝ հավելյալ պատաս-

Աղթում ենք, որ ամենողորմ Տերը խաղաղություն պարգևի համայն մարդկությանն ու ամբողջ աշխարհին եւ օրինելով բազմապատկի ներդրվող բոլոր այն ջանքերն ու նախաձեռնությունները, որոնք նպաստելու են խաղաղության ու մարդկանց միջև համերաշխության հաստատման աստվածահաճո գործին: Տիրոջ սերը, շնորհն ու խաղաղությունն ամենեղի հետ լինեն: Ամեն:

Հարգանա փոփոխություններ աշխարհում մեր Եկեղեցիները հովվական իրենց կյանքում մարտահրավերների առջեւ են կանգնած: Կարենություն ենք մեր երկկողմ հարաբերությունների զարգացումը հոգեւոր եւ աստվածաբանական կրթության, հովվական կյանքի, վանականության խթանման գործին: Մեր քաջալերանք ենք բերում մեր Եկեղեցիների ներկայացուցիչներին՝ շարունակելու փոխ-

թյուն եւ չարիք պատճառած Առաջին համաշխարհային պատերազմի սկզբից: Աշխարհի տարբեր ազգեր եւ պետություններ հիշատակում են մարդկության չարիքները եւ անդադարձ են կատարում անդառնալի կոռուստների պատճառած այդ իրադարձություններին: Պատերազմը ծանր հետեւանքներ ունեցավ ինչպես հայերի համար, ովքեր կորցրեցին մեկ ու կես միլիոն հայրենակիցներն եւ իրենց հայ-

արդիական է եղել ինչպես նախկինում, այնպես եւ ներկայումս, երբ աշխարհն այնչեպիսով է սիրո պակասից, անհանդուրժողականությունից, կրոնական ու ազգայնական ծայրահեղականությունից, որոնց ցավալի հետեւանքներն այսօր տեսանելի են հատկապես Մերձավոր Արեւելքում:

Դիվիզնում բացվող այս դպրոցը, որ առայժմ միակն է տարածաշրջանում, նույնպես տեղակայված է աշխարհաքաղաքական այնպիսի գոտում, որի ամենաբնորոշ բնութագրիչներից մեկը «փխրուն խաղաղությունն» է: Հայ ժողովուրդը մշտապես դրսեւորել է իր հավատարմությունը խաղաղ համակեցության ու գործակցության համամարդկային արժեքներին՝ որա համար, ինչպես անցյալում, այնպես էլ այսօր, հաճախ վճարվել արյամբ ու կյանքով: Այս իմաստով Մենք խիստ խորհրդանշական ենք նկատում Հայաստանում նմանօրինակ դպրոցի հիմնադրումը:

Կրթությունը մեր ժողովրդի ավանդական առաջնահերթություններից է: Վաղեքան ու եկեղեցիներ, որոնցով շրջապատված է Դիվիզնի միջազգային այս դպրոցը, մեր ժողովրդի համար պատկանել են նաեւ օջախներ ուսման ու կրթության: Հավատացած ենք, որ այս սրբալիկներից ճառագող օրինությունն առավել արդյունավոր պիտի դարձնի դպրոցի առաքելությունը եւ առավել պտղաբեր՝ ջանքերը դպրոցի հիմնադիրներին, ուսուցիչներին եւ աշակերտներին:

Մեր առաջին բարեմիջության ուղղված է դպրոցի ուսուցիչներին եւ սաներին, որպեսզի ամենայն սիրով ու ջանքարու-

խանստվություն ներշնչելով դպրոցի տնօրինությանն ու մասնավոր՝ վարժներին՝ կրթական գործի կազմակերպման ու իրականացման իրենց առաքելության մեջ:

Եղբայրական սիրով ողջու-նում ենք այստեղ ներկայությունն Ասորի Ուղղափառ Եկեղեցու պետ, Ամենայն Ս. Էջմիածնի Պատրիարք Նորին Սրբություն Սոր Իգնատիոս Եփրեմ Երկրորդին, ով իր ընտրությունից հետո առաջին անգամը լինելով՝ այցելել է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում: Մեր գորակցություն ենք

բերում Նորին Սրբությանը՝ Սիրիայում հավատավոր ասորի ժողովրդի կրած դժվարությունների ու նեղությունների դիմագրավման հարցում:

Մեր բարեմիջանքներն ու գնահատանքն ենք բերում նաեւ Դիվիզնի միջազգային դպրոցի հիմնադիրներին ու կառավարիչներին՝ տիար Ռուբեն Վարդանյանին եւ նրա մեծազնիվ տիկնու-նը՝ Վերոնիկա Չոնաբենդին, տիար Գագիկ Աղիբեկյանին, տիար տիկին՝ Նուբար եւ Աննա Աֆեյաններին, տիար Վաղինիկա Ավետիսյանին, տիար Օլեգ Սկրոյանին եւ տիար Յոն Փաղճյունին:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ Ամենայն Սրբություն Սոր Իգնատիոս Եփրեմ Երկրորդը ստորագրեցին համատեղ հայտարարություն

Հոկտեմբերի 13-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում Ս. Ս. Օ. Ս. Տ. Գարեգին Բ Շարյազուկյան Պատրիարքը եւ Ամենայն Սրբություն Սոր Իգնատիոս Եփրեմ Երկրորդը երկու Եկեղեցիների պատվիրակությունների ներկայությամբ ստորագրեցին համատեղ հայտարարություն:

Հայտարարության մեջ ասվում է.

«Մենք՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ս. Ս. Օ. Ս. Տ. Գարեգին Բ Շարյազուկյան Պատրիարքը եւ Ամենայն Սրբություն Սոր Իգնատիոս Եփրեմ Երկրորդը, գտնվում ենք մեր ժողովրդի համայն հայր-նության հոգեւոր կենտրոն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում, եղբայրական հրավերով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի՝ քրիստոսապաշտ ողջույնով վերահաստատելու եղբայրական սերը երկու հով-

գործակցությունը թեմական մարզերում:

Մեծապես մտահոգված ենք Մերձավոր Արեւելքում տիրող իրավիճակով: Այսօր Մերձավոր Արեւելքի երկրները, որոնք օրրան են միաստվածյան կրոնների, որտեղ դարեր շարունակ կողք կողքի ապրել ու աղաղակ են տարբեր կրոնների ներկայացուցիչներ, այսօր գտնվում են մեծ ճգնաժամի մեջ: Կատարյալ դատաւարական խնայողությամբ իրականացված գործունեություններն ու կիրառված բռնությունները քրիստոնյաների, մահաբանականների, եգիպտացիների միջոցառումների հիշատակման միջոցառումների 2015 թվականին: Կոչ ենք անում քաղաքակրթ աշխարհին՝ ճանաչելու եւ դատապարտելու հայ եւ ասորի ժողովուրդների, ինչպես նաեւ քրիստոնյա այլ համայնքների դեմ իրագործված ոճրագործությունները:

Գոհույան ենք մատուցում ամենակալ Տիրոջ՝ Արեւելյան Ուղղափառ Եկեղեցիների միջեւ առկա համագործակցության համար, որոնք ունեն միևնույն բնակիչները կվերադառնան իրենց բնակավայրերը:

Մեր մտահոգությունն ենք հայտնում նաեւ Սիրիայում շարունակվող պատերազմի առնչությամբ: Եվս մեկ անգամ կոչ ենք անում միջազգային համայնքներին՝ հարգելու Սիրիայի ժողովրդի՝ բացառապես խաղաղ եւ ճանապարհով իրենց քաղաքական խնդիրները եւ տարածաշրջանում կայուն խաղաղության հաստատմամբ, եւ բռնի տեղահանված բնակիչները կվերադառնան իրենց բնակավայրերը:

Մեր մտահոգությունն ենք հայտնում նաեւ Սիրիայում շարունակվող պատերազմի առնչությամբ: Եվս մեկ անգամ կոչ ենք անում միջազգային համայնքներին՝ հարգելու Սիրիայի ժողովրդի՝ բացառապես խաղաղ եւ ճանապարհով իրենց քաղաքական խնդիրները եւ տարածաշրջանում կայուն խաղաղության հաստատմամբ, եւ բռնի տեղահանված բնակիչները կվերադառնան իրենց բնակավայրերը:

Հարյուր տարի է անցել մարդկության այդքան դժբախտու-

րենքի մեծ մասը, այնպես էլ ասորի ժողովրդի համար, որ կորցրեց ավելի քան հինգ հարյուր հազար բնակչություն: Մենք աղոթք ենք բարձրացնում հայ եւ ասորի նահատակների, ինչպես նաեւ Առաջին համաշխարհային պատերազմի մյուս զոհերի համար: Հրավիրում ենք համայնքի քրիստոնեական աշխարհին՝ միաստվածյան կրոնների հիշատակման միջոցառումների 2015 թվականին: Կոչ ենք անում քաղաքակրթ աշխարհին՝ ճանաչելու եւ դատապարտելու հայ եւ ասորի ժողովուրդների, ինչպես նաեւ քրիստոնյա այլ համայնքների դեմ իրագործված ոճրագործությունները:

Գոհույան ենք մատուցում ամենակալ Տիրոջ՝ Արեւելյան Ուղղափառ Եկեղեցիների միջեւ առկա համագործակցության համար, որոնք ունեն միևնույն բնակիչները կվերադառնան իրենց բնակավայրերը:

Մեր մտահոգությունն ենք հայտնում նաեւ Սիրիայում շարունակվող պատերազմի առնչությամբ: Եվս մեկ անգամ կոչ ենք անում միջազգային համայնքներին՝ հարգելու Սիրիայի ժողովրդի՝ բացառապես խաղաղ եւ ճանապարհով իրենց քաղաքական խնդիրները եւ տարածաշրջանում կայուն խաղաղության հաստատմամբ, եւ բռնի տեղահանված բնակիչները կվերադառնան իրենց բնակավայրերը:

Մեր մտահոգությունն ենք հայտնում նաեւ Սիրիայում շարունակվող պատերազմի առնչությամբ: Եվս մեկ անգամ կոչ ենք անում միջազգային համայնքներին՝ հարգելու Սիրիայի ժողովրդի՝ բացառապես խաղաղ եւ ճանապարհով իրենց քաղաքական խնդիրները եւ տարածաշրջանում կայուն խաղաղության հաստատմամբ, եւ բռնի տեղահանված բնակիչները կվերադառնան իրենց բնակավայրերը:

Մենք աղոթում ենք առ Աստված Եկեղեցիների պայծառության եւ աշխարհի ու հատկապես Մերձավոր Արեւելքի խաղաղության համար՝ խայցելով, որ Տերը շուտասուրբ խաղաղություն եւ անխռով կյանք պարգևի Սիրիայի ժողովրդին:

ԵՐԽՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՎԵՅԱՐԱՆՈՒՄ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց

12 հոկտեմբերի

Սերբիայի Հանրապետության նախագահին

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գաթողիկոս Բ Շարապուկոս Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընդունեց պաշտոնական այցով Հայաստանում գտնվող Սերբիայի Հանրապետության նախագահ Տոմիսլավ Նիկոլիչին՝ ուղեկցությամբ ՀՀ ԱԳ նախարար Էդվարդ Նալբանդյանի:

Ողջունելով Սերբիայի նախագահին՝ Վեհափառ Հայրապետը գոհունակություն հայտնեց միջպետական հարաբերությունների առավել խորացման ու զարգացման ուղղությամբ ձեռնարկվող համատեղ քայլերի առկայությանը: Նորին Սրբությունն ընդգծեց, որ նախագահի այցն ամրացնում է երկու ժողովուրդների բարեկամության եւ երկու պետությունների գործակցության հիմքը:

Հանդիպմանը Վեհափառ Հայրապետն ու Սերբիայի Հանրապետության նախագահին անդրադարձան երկու ժողովուրդների պատմական առնչակցություններին եւ հոգեւոր ընդհանրություններին: «Աշխարհագրորեն թեպետ մենք փոքր-ինչ հեռու ենք միմյանցից, սակայն դավանվող արժեքների առումով մենք միեւնոյնն ենք»,- ասաց Սրբին Սրբությունը: Նախագահը նաեւ հայ եւ սերբ ժողովուրդների պատմության մեջ արձանագրված ողբերգական էջերի մասին: Այս առնչությամբ Հայոց Հայրապետը նշեց. «Տառապանքներ եւ փորձություններ տեսած

ժողովուրդ ենք մենք, սակայն քրիստոնեական հավատը մեզ զինել է լավատեսության եւ հույսով, ինչը հատուկ է նաեւ սերբ ժողովուրդին»:

Իր խոսքում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հաստատեց, որ պատմության ընթացքում Հայ Առաքելական եւ Սերբ Ուղղափառ Եկեղեցիների միջեւ ձեւավորված սերտ հարաբերություններն այսօր եւս շարունակվում են նույն ջերմությամբ ու եղբայրական ոգով: Նորին Սրբությունը եղբայրական իր ողջունները փոխանցեց Սերբ Ուղղափառ Եկեղեցու հոգեւոր պետ Իրենեոս Պատրիարքին՝ վստահություն հայտնելով, որ վերջինս, ընդառաջ հրավերին, 2015 թ. իր մասնակցությունը կբերի Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցին նվիրված միջոցառումներին:

գահին անդրադարձան երկու ժողովուրդների պատմական առնչակցություններին եւ հոգեւոր ընդհանրություններին: «Աշխարհագրորեն թեպետ մենք փոքր-ինչ հեռու ենք միմյանցից, սակայն դավանվող արժեքների առումով մենք միեւնոյնն ենք»,- ասաց Սրբին Սրբությունը: Նախագահը նաեւ հայ եւ սերբ ժողովուրդների պատմության մեջ արձանագրված ողբերգական էջերի մասին: Այս առնչությամբ Հայոց Հայրապետը նշեց. «Տառապանքներ եւ փորձություններ տեսած

Հանդիպման ավարտին Ամենայն Հայոց Հայրապետն Աստուծո օգնականությունը հայցեց Սերբիայի նախագահին՝ քաջեանող իրագործման առաջնորդելու ժողովուրդի իղծերն ու երազները, այլեւ մարդեց, որ սերբ ժողովուրդը գործնական իր հավատի ու լավատեսության մեջ՝ հաղթահարելու իր առջեւ ծառացած բոլոր դժվարությունները: Սերբիայի նախագահ Տոմիսլավ Նիկոլիչն ու նրան ուղեկից պատվիրակությունը եղան Մայր տաճարում, այցելեցին տաճարի թանգարան:

Հայ կանանց 7-րդ միջազգային համաժողովի մասնակիցներին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Հայ կանանց միջազգային ընկերակցության (ՀԿԱԸ) 7-րդ միջազգային համաժողովի մասնակիցներին՝ ուղեկցությամբ ՀՀ Սփյուռքի նախարար Յուրայի Հակոբյանի: Հանդիպմանը ներկա էր նաեւ Մայր Աթոռի դիվանապետ Արշակ Եսայ Խաչատրյանը:

Հանդիպման սկզբում ՀՀ Սփյուռքի նախարարը Վեհափառ Հայրապետին ներկայացրեց համաժողովի կողմից իրականացվող ազգագույն աշխատանքները՝ կարեւորելով

ծառանում է հայ կանանց, զորանում հայրենիքն ու Եկեղեցին:

Հայ կանանց միջազգային ընկերակցության անդամներին Ամենայն Հայոց Հայրապետը հորդորեց առավել ջանքեր գործադրել, որ շատ հայ կանայք ներգրավվեն ՀԿԱԸ շարժման եւ ամբողջապես ընդգրկվեն ազգային կյանքի խնդիրների կարգավորման գործում:

Չրույցի ցնդացումը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն անդրադարձավ նաեւ որդեձնության խնդրին՝ նշելով, որ ընկերակցության

նաեւ Հայաստան-Սփյուռք կապերի զորացմանն ի նպաստ ընկերակցության անդամների ջանքերը եւ ներդրումը:

Այնուհետեւ համաժողովի մասնակից հայ կանանց իր օրհնությունը բերեց Գաթեզին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Նորին Սրբությունը ողջունեց ՀԿԱԸ հերթական համաժողովի գումարումը հայրենիքում եւ այս առնչությամբ զովչել նկատեց Սփյուռքի նախարարության կողմից հայորդիների համախմբմանն ուղղված միջոցառումների կազմակերպումը:

Հայոց Հայրապետն իր գնահատանքն ու օրհնությունը բերեց ներկա հայ կանանց՝ աշխարհասփյուռ հայ ժողովուրդին, Հայոց Եկեղեցուն եւ հայրենիքին բերած նրանց նվիրյալ ծառայության համար: Նորին Սրբությունն ընդգծեց, որ կինը հիմնապետն է հայ ընտանիքի եւ հայ օջախի, այլեւ ազգային կյանքի ու պետության, ում ձեռքբերում կերտվում է հայ ժողովուրդի վաղաք օրը, ում շնորհիվ պայ-

անդամները եւս պետք է իրենց հերթին տարբեր ծրագրերով խթանեն եւ քաջալերեն երիտասարդ ընտանիքներին: 2015 թ. իրենց ընտանեկան կյանքը հարստացնելու զավակ ծնողներ, ինչը ոչ միայն արժանի հատուցում կլինի Հայոց ցեղասպանության նահապետների հիշատակի հարցում, այլեւ մեծապես կնպաստի հայության առջեւ ծառացած ժողովուրդագրական հիմնախնդրի կարգավորմանը:

Վերջում Նորին Սրբությունը պատասխանեց ներկաների հարցերին, որոնք վերաբերում էին 2015 թ. ապրիլի 23-ին Հայոց ցեղասպանության գոհերի սրբադամանը, 100-րդ տարելիցի առիթով 2015 թ. Հայ Եկեղեցու կողմից կազմակերպվող հիշատակի միջոցառումներին եւ ազգային-եկեղեցական կյանքում կանանց դերակատարությանը:

Համաժողովի մասնակիցները Մայր տաճարում մասնակցեցին նաեւ Պատարագի արարողությանը:

14 հոկտեմբերի

ՀՀ-ում Չինաստանի դեսպանին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Հայաստանի Հանրապետությունում Չինաստանի Ժողովուրդական Հանրապետության արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Տիան Չանլունին՝ Հայաստանում դիվանագիտական առաքելությունն ավարտելու կապակցությամբ:

Հանդիպմանը Նորին Սրբությունն իր գնահատանքը հայտնեց դեսպանին՝ երկու ժողովուրդների բարեկամության ամրապնդմանը, ինչպես նաեւ տարբեր ոլորտներում երկու պետությունների միջեւ

համագործակցության զարգացմանը կարեւոր նպաստ բերելու համար: Վեհափառ Հայրապետը նաեւ գոհունակությամբ նշեց, որ անցած տարիներին առանձնահատուկ ջերմությամբ են հատկանշված եղել հարաբերությունները Մայր Աթոռի եւ ՀՀ-ում Չինաստանի դեսպանության միջեւ: Դեսպանին իր հերթին կարեւորեց երկու պետությունների գործակցության արդյունքում իրականացվող ծրագրերը՝ հավաստիացնելով Նորին Սրբությանը, որ պիտի շարունակի

ջանքերը հայ-չինական կապերի առավել սերտացման համար:

Չրույցի ընթացքում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ու Չինաստանի դեսպանը խոսեցին հայ-չինական պատմական առնչություններին, Չինաստանում հայ համայնքի, ինչպես նաեւ Հայ Եկեղեցու ազգապահպան առաքելության մասին:

Հիմնական տարվ դեսպանին՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետը մարդեց նրան նորանոր հաջողություններ հետագա դիվանագիտական գործունեության մեջ:

ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ ՀՈԳԵՎՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՀԻՄՆԱԳԻՐՄԱՆ 140-ԱՄՅԱԿԸ

Սկիզբը՝ էջ 3
Մենք վատահ ենք, որ ողջ լավագույն կօգտագործեք ձեզ ընդհանրապես ինչպես հնարավորությունը, որպեսզի ամբարեց գիտելիքներ, ամբարեց իմաստություն եւ փորձառություն: Անցե՛րեք եւ զորացրեք ձեր մեջ հավատքի արարումն ու զգացումը: Հավատքն է գործերին կենդանություն եւ հավերժություն պարգևողը: Մենք պիտի ուզենք, որ ձեր գործերը լինեն կենդանի գործեր՝ դեպի հավիտենություն միտված, որպեսզի մեր Եկեղեցու ընթացքը եւ մեր ժողովուրդի կյանքը միշտ լինեն հավերժության

լույսով առաջնորդված»:
Նորին Սրբությունը մասնավոր իր գնահատանքը հայտնեց նաեւ Մայր Աթոռի բարերարներին, ում հանձնառությունների շնորհիվ գործնական ու պայծառանում է Հայ Եկեղեցին, իր առաքելությունն է շարունակում նաեւ Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանը: Խոսքի ավարտին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն արդարեւ հայցեց, որ ողորմած Տերն Իր Մուրը Աջի հովանիին տարածյալ պահի հայոց ազգի, Մայր Աթոռի եւ նրա հոգեւոր-կրթական հաստատությունների վրա, զորացնի իրենց կոչման

ու առաքելության մեջ:
Հանդիպման ընթացքում ընթացվեց նաեւ Ռուս Ուղղափառ Եկեղեցու ռուսմական կոմիտեի նախագահ, Մոսկվայի հոգեւոր ավագանիի ղեկավար Եվգենի Գրեչկովի շնորհավորական խոսքը: Ծննդարարի կարեւոր դերին անդրադարձան Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի նախկին տեսուչ Եվգենի Գրեչկովը եւ ԳԳԾ դասախոս, պ. գ. թ. Պետրոս Հովհաննիսյանը: Զաղվածքներ կատարվեցին նշանավոր ճեմարանակների հուշերից:
Երեկոյան դասական, ժողովրդական եւ հոգեւոր ստեղծա-

գործունեության կատարումներով հանդես եկան «Հովիտ» պետական կամերային երգչախումբը:

Կոմիտասի անվան պետական քառյակը, Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի սաներն ու երգչախումբը:

Գերմանիայի Միջեկեղեցական խորհրդի յայտարարութիւնը Հայոց ցեղասպանութեան 100-ամեայ տարելիցի առիթով

Հոկտեմբերի 1-ին եւ 2-ին Գերմանիայի Մագդեբուրգ քաղաքում տեղի ունեցաւ Գերմանիայի Միջեկեղեցական խորհրդի անդամաժողովը: Ժողովին Գերմանիայի Հայոց Առաջնորդութիւնը ներկայացնում էին Սերովբէ վարդապետ Իսախանեանը եւ դոկտոր Խաչիկ Ղազարեանը: Անդամաժողովն այլ հարցերի կողքին ընդունեց ներքոյիշեալ պաշտօնական յայտարարութիւնը՝ Հայոց ցեղասպանութեան 100-ամեակի առիթով:

«2015 թուականին մենք ոգեկոչում ենք Օսմանեան կայսրութեան կողմից իրագործուած Հայոց ցեղասպանութեան 100-ամեակը: Մէկ եւ կէս միլիոն հայեր սպանուեցին 1915-1922 թուականների միջեւ, իսկ բազմաթիւ քաղաքներ էլ ներկայիս թուրքիայում գտնուող իրենց բնօրրանից տեղահանուեցին եւ արտոյնեցին: Այսօր ողջ աշխարհով ցրուած աւելի քան վեց միլիոնանոց «հայկական սփիւռքը» տեսանելի հետեւանքն է այս ցեղասպանութեան: Անցած մէկ հարիւրամեակ անց կատարուածն իր ծանր ազդեցութիւնն է թողել ոչ միայն հայ ժողովրդի, այլ նաեւ միջազգային հանրութեան վրայ: Եղիշիկ եղբայրներ, այդպէս ցրուած հայեր, տառապանքի եւ անարդարութեան ճանաչումը շարունակում է հրատապ մնալ:

Մենք յարգում ենք յիշատակը հայ, ինչպէս նաեւ շուրջ վեց հարիւր հազար արամեական, քաղղեական, ասորական եւ յունական ծագմամբ քրիստոնեաների՝ ներառեալ կաթոլիկներին ու բողոքականներին, ովքեր սպանուեցին իրենց հայ եղբայրների եւ քոյրերի հետ միասին: Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի ցանկերը՝ «Հայ Եկեղեցուն հնարարութիւնն ընձեռել իր ձայնը բարձրացնելու եւ պայքարելու 20-րդ դարի առաջին Ցեղասպանութեան ճանաչման համար», տարիների ընթացքում արժեւորուել է Հայ Եկեղեցու կողմից:

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին Գերմանիայի Միջեկեղեցական խորհրդի անդամ է: Եւրոպայի համար շատ կարեւոր է Հայոց ցեղասպանութեան 100-ամեակը: 2005 թուականին Գերմանական խորհրդարանը մատնանշել է այս առնչութեամբ Գերմանիայի պատմական ու բարոյական պատասխանատուութիւնը: Որպէս Գերմանիայում գործող Եկեղեցիներ՝ մենք միասնականօրէն կրում ենք այս պատասխանատուութիւնը եւ անհրաժեշտ նկատում աւելնալով վերոյիշեցնել այս մասին:

Հետեւաբար Միջեկեղեցական խորհրդի անդամաժողովը, որը տեղի ունեցաւ 1 եւ 2 հոկտեմբեր 2014 թուականին Մագդեբուրգում, իր անդամ Եկեղեցիներին եւ հասկանքներին քաջալերում է՝ արթօնով եւ արարողութիւններով ոգեկոչել այս յուշատօնը: Անդամաժողովը նաեւ վերոյիշեցնում է Միջեկեղեցական խորհրդի վարդապետ 2012 թուականի առաջարկի մասին՝ տեղերում շինուներ հաստատել Ցեղասպանութեան առնչուած Եկեղեցիների (Հայ Առաքելական, Ասորի Ռուդափառ, Յոյն Ռուդափառ) հետ եւ կազմակերպել միասնական միջոցառումներ: Տեղական եկեղեցիներում արթօնի հրաւեր կարող է տեղի ունենալ գանգերի ղողարկմամբ: Որպէս միասնական ժամանակակէտ՝ առաջարկում է 24 ապրիլ 2015 թուականի երեկոյեան ժամը 5-ը:

Մագդեբուրգ, 2 հոկտեմբեր 2014

Հայկական գրադարանների երրորդ միջազգային համաժողովը

2014 թ. հոկտեմբերի 6-7-ը ՀՀ մշակույթի նախարարության, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի եւ Հայաստանի ազգային գրադարանի աջակցութեամբ տեղի ունեցող «Անցյալի պահպանութիւն» հանուն ապագայի» խորագրով Հայկական գրադարանների երրորդ միջազգային համաժողովը, որը շարունակութիւնն է 2009 թ. օգոստոս ամսին Ն. Ս. Ս. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Հայրապետի օրհնութեամբ Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնի եւ ԱՄՆ հայոց Արեւելյան թեմի «Գրիգոր եւ Կարա Չոհրապ» տեղեկատվության կենտրոնի կազմակերպած Հայկական գրադարանների առաջին համագումարի եւ «Երեւանը գրքի համաշխարհային մայրաքաղաք» եւ «Հայ գրատուրայի 500-ամյակի» հանդիսարարութեան շրջանակում 2012 թ. ՀՀ մշակույթի նախարարության, Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնի եւ Հայաստանի ազգային գրադարանի աջակցութեամբ կազմակերպած Հայկական գրադարանների երկրորդ միջազգային համաժողովը:

Համաժողովի ընթացքում եղան քննարկումներ երեք հիմնական թեմատիկ ուղղութիւններով:

- Գրգափոխանակութեան կազմակերպում հայագիտական հաստատությունների միջեւ,

- Ցեղասպանութեան 100-ամյա տարելիցին ընդառաջ,

- Հայկական տպագիր ժառանգութեան էլեկտրոնային շտեմարանների ստեղծում:

ա. Հայ հնատիպ գրքի համահավաք շտեմարանի ստեղծում:
բ. Հայ պարբերականի մամուլի համահավաք շտեմարանի ստեղծում:

Համաժողովին անդրադարձ կատարվեց նաեւ հայկական գրադարաններում եւ հայագիտական կենտրոններում հայ հնատիպ գրքերի առկայությանը, եղանակի հավաքածուների թվայինացման ուղղութեամբ կատարված եւ կատարվելիք աշխատանքներին, հա-

վաքածուների էլեկտրոնային մատենագիտական նկարագրման ուղղութեամբ տարվող աշխատանքներին, հայագիտական հավաքածուների տեսանելիութեամբ համացանցում, հազվագյուտ հավաքածուների պահպանման ու վերականգնման հարցերին:

Համաժողովը հոկտեմբերի 6-ին անցկացվեց Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի «Վաչե եւ Թամար Մանուկյան» մատենադարանում:

Ասորագրվեց փոխընթերցման հուշագիր Մայր Աթոռի մատենադարանի եւ Հայաստանի ազգային գրադարանի միջեւ

Համաժողովի ընթացքում Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի «Վաչե եւ Թամար Մանուկյան» մատենադարանի տնօրէն Արարատ Զին. Պողոսյանը եւ Հայաստանի ազգային գրադարանի տնօրէն Տիգրան Զարգարյանը ստորագրեցին փոխընթերցման հուշագիր: Հուշագրով նախանշվող համագործակցութեան շրջանակներում երկու կառույցներն իրենց նպաստն են բերելու հայագիտութեան պահպանման, զարգացման ու տարածման, երիտա-

սարդ սերնդի դաստիարակութեան եւ ազգային-հոգեւոր արժեքների մասին իրազեկման կարեւոր գործին, խթանելու եւ հայագիտական կենտրոնների հետ հարաբերությունների ամրապնդումն ու խորացումը, իրականացնելու եւ հայ տպագիր ժառանգութեան եւ փաստաթղթերի թվայինացման, թվային գրադարանի ստեղծման, թվայինացման միջոցով վտանգված կոլեկցիի երկարաժամկետ պահի-

պանութեան ծրագրեր: Հուշագրով նախատեսվում է նաեւ գրադարանական փոխընթերցման համար վարպետաց դասերի կազմակերպումը Հայաստանի ազգային գրադարանում, մասնագետների փոխալցել, համատեղ ցուցադրություններ եւ համաժողովներ:

Համագործակցութեան շրջանակներում Մայր Աթոռի մատենադարանը կներգրավի հայ պարբերականի մամուլի համահավաք գրացուցակի եւ հայ հնատիպ ու վաղ շրջանի գրքերի համահավաք շտեմարանների ձեւավորման աշխատանքներում:

Նախանշված աշխատանքների իրականացման նպատակով կստեղծվի Ս. Էջմիածնի «Վաչե եւ Թամար Մանուկյան» մատենադարանի եւ Հայաստանի ազգային գրադարանի ներկայացուցիչներից կազմված հանձնախումբ:

Էջմիածնի քույր քաղաքների ներկայացուցիչների այցը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին

Հոկտեմբերի 8-ին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում Մայր Աթոռի դիվանապետ Արշակ Եսայ Խաչատրյանն ընդունեց Էջմիածնի քաղաքի տոհմ առիթով Հայաստան ժամանած Էջմիածնի քույր քաղաքներ Պետրոգրադովսկի (Ռուսաստանի Հանրապետություն), Ֆրեդրիխ (ԱՄՆ) եւ Իսիլ-Լե-Մուլիսի (Ֆրանսիա) ներկայացուցիչներին՝ ուղեկցությամբ Էջմիածնի քաղաքապետ Կարեն Գրիգորյանի: Ողջունելով հյուրերի այցը Հայաստան եւ Լրանք մասնակցությունը քա-

ղաքի 2699-ամյակի առիթով կազմակերպված տոնակատարություններին՝ Արշակ սրբազան Էջմիածնի քույր քաղաքների ներկայացուցիչներին փոխանցեց Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Մայրապետի Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնությունն ու բարեմաղթանքները:

Մայր Աթոռի դիվանապետն ուրախութեամբ հաստատեց, որ Էջմիածնի տոհմ արդեն իսկ բարի ավանդույթ է դարձել, եւ այդ առիթով շնորհավորեց

ներկաներին՝ կարեւորելով քույր քաղաքների միջեւ սերտացող կապերն ու գործակցությունը տարբեր ոլորտներում: Սրբազան հայրն անդրադարձավ նաեւ քաղաքային իշխանությունների եւ Մայր Աթոռի միջեւ առկա շեղմ փոխհարաբերություններին:

Հանդիպումը խոսվեց նաեւ Հայոց ցեղասպանութեան 100-րդ տարելիցի առիթով քույր քաղաքների կողմից ծրագրվող համատեղ միջոցառումներին մասին:

Տրասարակվել է

Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնում (2014 թ.)

Բ. Ի. ԿԱՐԵՅԻ
КАТОЛИКОС ВСЕХ АРМЯН
ОВАНЕС VIII КАРБЕЦИ
1831-1842

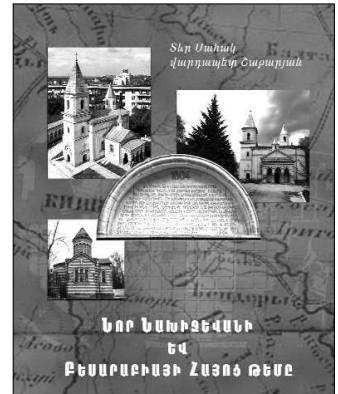
Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Մայրապետի Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնությամբ Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնի հրատարակչական բաժինը ռուսերենով լույս է ընծայել **Վաչերի Թուկյանի «Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ռոմիանես Ը Կարբեցի»** աշխատությունը:

Մենագրությունը ընթերցողին հնարավորություն է ընձեռում լավագույն ծանոթանալու 1826-1856 թթ. Հայ Եկեղեցու ու ժողովրդի կյանքում տեղի ունեցած իրադարձություններին, ինչպէս նաեւ համակողմանի ուսումնասիրելու Ռոմիանես Ը Կարբեցի Կաթողիկոսի գործունեությունը՝ մասնավորապէս Ռուսական կայսրության հետ ունեցած փոխհարաբերությունները:

Գրքում օգտագործվել են Ռուսական կայսրության կառավարական գերատեսչությունների արխիվների, ավանական Ֆոնդերի դեմէս անտիպ կոլեկցիաներ, Ռոմիանես Ը Կաթողիկոսի թղթակցությունը, ժամանակակիցների հուշեր, տվյալ ժամանակաշրջանի մամուլի հրապարակումներ:

Հաջորդ գիրքը Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնի միաբան **Սահակ վրդ. Ծաքարյանի «Նոր Նախիջեւանի եւ Բեսարաբիայի հայոց թեմը»** մենագրությունն է:

Գրքում հեղինակն արխիվային փաստաթղթերի, պարբերական մամուլի եւ պատմագիտական գրականության համակողմանի քննությամբ ներկայացնում է Բեսարաբիայի տարածքում հայկական գաղթավայրերի առաջացման, Եկեղեցիների կառուցման եւ տարբեր եկեղեցական-ծխական հաստատությունների ստեղծման ու գործունեության հարյուրամյա պատմությունը, որն ընդգրկում է 1812-1920 թթ. ժամանակահատվածը: Աշխատության մեջ մասնավորապէս անդրադարձ է կատարվում Բեսարաբիայի թեմակալ առաջնորդների եւ հայ նշանավոր գործիչների գործունեությանը: Հեղինակը քննության է առել նաեւ թեմի տարածքում գտնվող Էջմիածնապատկան կալվածքների ընդհանուր դրությունը, քանակը եւ շահագործման հետ կապված խնդիրները:

ՏՈՐ ՆԱՄԱՐԵԳՈՒՆԻ
ԵՎ
ԲԵՏԱՐԱԲԻԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԵ

Գրքերը հրատարակվել են մեկնեալությամբ «Մարգիս Գաբրիելյան» հիմնադրամի:

Լրատվական կոլեկցիա՝ ՄԱՅՐ ԱԹՈՐ ՍՈՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԵՐԵԿԱՅԱՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՎ ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սկզբը՝ թիվ 17

Հայ ազգագրության և բանահյուսության ուսումնասիրումն սկսվեց Մխիթարյաններից, սակայն դրանց հետազոտությունն առանձնապես զարգացավ 1870-ական թվականներին, երբ Գարեգին Սրվանձյանը Հայաստանի տարբեր վայրերից գլի առավ և հրատարակեց ազգագրական-բանահյուսական բազմաթիվ կուրթեր՝ «Գրոց-բրոց», «Յնոց-նոց», «Մանանա», «Համով-հոտով» և այլն: Հետագայում այս ուղղությամբ նշանակալի աշխատանք կատարեց Մկրտիչ Կրիմյանը (1892-ի մայիսից Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս): Վերջինիս նախաձեռնությամբ 1855-ի հունիսից մինչև 1856-ի հունիսը Կ. Պոլսում հրատարակվեց «Արծուի Կասպուրական» ամսագիրը: Մկրտիչ Կրիմյանը 1857 թ. Կարապավանքում հիմնադրեց ինգետոր ծառանգավորաց վարժարան, իսկ 1858-ին վերսկսեց «Արծուի Կասպուրական» հրատարակությունը: 1862 թ. Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքարանը Մկրտիչ Կրիմյանին հանձնեց Տարոնի հոգեւոր առաջնորդի պաշտոնը և Ս. Կարապետ վանքի վանահայրությունը: Նա Տարոնում հիմնադրեց նոր հոգեւոր ծառանգավորաց վարժարան և հրատարակեց «Արծուի Տարոն» (1863-65 թթ.) երկշաբաթաթերթը՝ Գարեգին Սրվանձյանի խմբագրությամբ: Սակայն ազգավեր գործունեության համար թուրքական կառավարությունը նրան համարեց բաղադրականապես «անբարեհույս» հոգեւորական, փակեց դպրոցն ու տպարանը (**Մարաշի աղբ. Ոսթրանեան**, Ազգապատում, Մ. Էջմիածին, 2001, հ. Գ, էջ 578):

Մկրտիչ Ա Վանեցի շատ բարձր էր գնահատում «Մխիթարեան գրավաստակ հայրերի» ծառայությունը հայ մշակույթի ուսումնասիրության, եվրոպայում հայագիտության զարգացման գործին: Մխիթարյանների նման նախաձեռնակորի գիտության և մշակույթի առաջընթացին՝ նա բոլորակերպ այրումով ծառայեց հայ դպրությանը, երիտասարդ սերնդի կրթու-

թյանն ու դաստիարակությանը: Եռանդուն հոգեւորական, հայրենասեր է իմաստուն գրող Մկրտիչ Կրիմյանի գործունեության շնորհիվ ուսման նկատմամբ սեր տարածվեց:

Մկրտիչ Ա Վանեցի Հայրապետի գործեակներին ու գաղափարները հող նախապատրաստեցին հասարակական-գրական այն շարժման համար, որ 1890-ական թթ. հայտնի դարձավ «զատառական գրականություն» անունով և ավելի ուշ ձեւավորվեց իբրեւ գրական հոսանք: Ծարձումը հիմնավորում էր այն իրողությունը, որ ազգային մշակույթի ու գրականության կենսատու է հուսալի հենարանը Մայր երկիրն է, հայրենի հողը, ուր վաղնջական ժամանակներից ապրել է ժողովուրդը՝ իր կենցաղով, խառնվածքով, ստեղծել նյութական ու հոգեւոր արժեքներ, ուր ձեւավորվել են ազգային ոգին ու բնավորությունը: Գրականությունը պետք է արտացոլի ժողովրդի հոգեւոր, կենցաղը, երազները ու ապրումները:

Կրիմյան Հայրիկը գրել է բազմաթիվ աշխատություններ, որոնց մեջ առանձնակի տեղ են գրավում հոգեւոր-աստվածաբանական բնույթի ստեղծագործությունները. դրանցից են 1851 թ. լույս տեսած «Հրախորհ երկրի անտեսաց» չափածո պոեմը, «Մարգարիտ արքայութեան երկնից» (1866), «Վերջին շաբաթ. հաշի ճառ» (1876) աշխատությունները: Կրոնաբարոյախոսական թեմաներով են գրված նաեւ «Դրախորհ ընտանիք» (1876), «Սիրաց եւ Սամուել» (1878), «Պապիկ եւ թոռնիկ» (1894) աշխատությունները (**Կրիմյան Հայրիկ**, Երկեր, Երեւան, 1992):

Պատմագիտության մեջ անգնահատելի է Մաղաքիա արք. Օրմանյանի ավանդը. նրա «Ազգապատում» աշխատությունը (3 հատոր, 1912-1927 թթ.) այսօր են պահպանում և իր գիտական արժեքն ու սկզբնաղբյուրային նշանակությունը: Առանձնակի կարեւորություն ունեն եվրոպայում կրթություն ստացած Կարապետ Տեր-Մկրտչյանի, Գալուստ Տեր-Մկրտչյանի,

Նի, Գարեգին Հովսեփյանի, Երվանդ Տեր-Միսնայանի աշխատությունները:

Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոս Գարեգին Ա Հովսեփյանը թողել է գրական, գիտական հսկայածավալ ժառանգություն (**Ս. Սիմոնյան**, Գարեգին Կաթողիկոսի բանասիրական վաստակը, «Էջմիածին», 1952, է. էջ 34): Նրա աշխատությունները նվիրված են հայագիտության գրեթե բոլոր բնագավառներին՝ պատմությանը, բանասիրությանը, բանահյուսությանը, հայ գրչությանն ու մանրանկարչությանը, արվեստին, հնագիտությանը, ձեռագրագիտությանը, դրանցից շատերը կոթողային արժեք են ներկայացնում: Գարեգին Ա Հովսեփյանը 1892 թ. հրատարակեց իր առաջին գիտական գործերը՝ «Փշրանքներ ժողովրդական բանահյուսությունից» և «Սասնա ծռեղ» էպոսի չորս պատումը: Ժողովրդական բանահյուսությունը և ազգագրությունը համարելով հայոց պատմության կարեւոր աղբյուր՝ նա հավաքեց են գլի առավ ազգագրական բազմաթիվ այլ նմուշներ: 1917-ին կազմեց ազգագրական կուրսի ժողովածու: Նշանակալի են նրա մատենագիտական բնույթի հրապարակումները՝ «Մխիթար Սասնեցի», «Խոսրոբիկ թարգմանի», «Թովմա Մեծոփեցու կենսաբան», «Մխիթար Արիվանեցի» և այլն:

Հայագիտության մեջ մեծ ներդրում է Գարեգին Ա Հովսեփյանի «Խաղաղասեպե կամ Պոռնոպան Հայոց պատմության մեջ» եռահատոր աշխատությունը (1928-43 թթ., երկրորդ հրտ.՝ 1969): Հեղինակն իր այս կարևոր ուսումնասիրությամբ լրացրեց հայոց պատմության մեջ բաց մնացած է գրեթե չուսումնասիրված մի շրջանի՝ ԺԳ-ԺԵ դդ. պատմությունը, փաստեց, որ Բագրատունյաց թագավորության անկումից հետո Հայաստանն ունեցել է կազմակերպված գործել իշխանություններ, զարգացած տնտեսական կյանք, մշակույթ և գիտություն («Զրիտոսոյա Հայաստան», հանրագիտարան, Երեւան, 2002, էջ 197):

Գարեգին Ա Հովսեփյանը հայագետ Ն. Մառի հետ մասնակցեց հնագիտական պեղումներին, նշանակալի դերակատարում ունեցավ պատմագիտական եւ ճարտարապետական հուշարձանների ուսումնասիրման բնագավառում: Մանրանկարչությունը վերաբերող իր աշխատություններում անդրադարձավ գրչության արվեստին, հայ մանրանկարչության ակունքներին, վաղեմությանն ու ինքնատիպությանը, ոճերի, ուղղությունների ու դպրոցների առանձնահատկություններին (**Մ. Դազարյան**, Հայ արվեստի երախտավոր Գարեգին արք. Հովսեփյան, «Էջմիածին», 1979, էջ):

Հայ հոգեւորականներն արժանաւիր շատակ դերակատարում ունեցան նաեւ երաժշտագիտության բնագավառում: Հայ երաժշտության գոհարներն օտար տարրերից զուլեց, պահպանվեց եւ մեզ հասավ Կոմիտաս վարդապետի (Սողոմոն Սողոմոնյան) շնորհիվ: Նա իր երաժշտական վաստակով կանգնեց աշխարհահռչակ մեծ երաժիշտների լուսն փառանգում (**Լյուսի Յաթայուլ**, Կոմիտաս, Երեւան, 1956, էջ 402): Կոմիտասյան երգով հայ մշակույթն արժանի կերպով ներկայացավ աշխարհին ու մարդկությանը:

Շարունակությունը՝ էջ 8

ԶԼԱՅԻԼ ԼՈՒԻՍ

Սկզբը՝ թիվ 3-6, 8-18

Բրիտանացի հանրաժայտ գրող Զլայլ Լուիսի վերոհիշյալ գործը քրիստոնեական թեմաներով երգիծական մի ստեղծագործություն է, որ ներկայացնում է հառնակի կոչվող դեռի նամակները նրա գարնիկ Օշինդրին: «Հառնակի նամակները» ստեղծագործությունը՝ որպես առանձին գիրք, առաջին անգամ հրատարակվել է 1942 թվականին:

20

Իմ սիրելի Օշինդրիկ,

Մեծ տհաճությամբ եմ արձանագրում, որ Թշնամին, ներկա պահի դրությամբ, բռնությամբ վերջ է դրել քո գործերին, ուրոնք ուղղված էին խնամարկյալի ժուժկություն դեմ: Դու պետք է որ իմանալի, որ Նա միշտ էլ գործում է վերջում, և պետք է նախքան այդ փուլին հասնելը դադար տալի: Դրովիհետե ինչպես երեսում է ներկա հանգամանքներից, քո այդ մարդը հայտնաբերել է վտանգավոր ճշմարտություն այն մասին, որ այս հարձակումները հավիտյան չեն տեսում: Հետեւաբար, դու այնպես չես կարող գործածել այն, ինչ, ի վերջո, մեր լավագույն գեներ՝ Թ՝ տգետ մարդկանց այն համոզմունքը, թե մեզնից ազատվելու հույս չկա, կարելի է միայն հանձնել: Ենթադրում եմ՝ դու փորձել՝ ես ինամարկյալի համոզել, որ ժուժկությունն առողջությանը վնաս է:

Ես թեզնից գեկույց չտեսա խնամարկյալի շրջագծերի կանանց մասին: Պիտի նորից հիշեցնել, որ եթե մենք չենք կարողանում նրա սեռական վարքը գործածել նրան անժուժկալ դարձնելու համար, ապա պետք է փորձենք դա գործածել մեզ համար ցանկալի ամուսնության նպատա-

ԽԱՌՆԱԿՉԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Նվիրված է **Տ. Թովկեմին** (ամբողջացի գրող, բանաստեղծ, բանասեր)

կով: Մինչ այդ, ես ցանկանում եմ քեզ հուշել կնոջ տեսակը, ի նկատի ունեմ ֆիզիկական տիպը, որին էլ պետք է նա փրահարվի, եթե «սիրաբարկեմ» և լավագույն, որ մենք կարող ենք գուրի բերել:

Իհարկումս սա այն հարցն է, որը մեզ համար արագորեն վճռում են Ստոխսպետության շատ ավելի ցածրում գտնվող հոգիները, քան ես ու դու ենք: Այդ մեծ վարպետների գործն է ամեն տարիքի մարդկանց մեջ առաջացնել այսպես ասած սեռական «ճաշակի» ընդհանուր խանգարում: Սա նրանք անում են հան-

րահայտ արդիստների, հազուադ ընդհանրի, դերասանուհիների և գովազդների տարածողների միջոցով, ովքեր էլ հենց որոշում են նորածնությունը: Նպատակն այն է, որ լուրջաբանյուր սեռի հեռացնեն հակառակ սեռի այն ներկայացուցիչներից, ում հետ հոգեւոր առումով օգտակար, երբեք էլ չեն պոզիտիվ մոտույթ: Ես մեծ հավանականություն կա: Այդպես մենք արդեն շատ դարձել են, ինչ հաղթում ենք բնությանը, այն աստիճան, որ տղամարդու որոշ երկրորդական հատկանիշներ (նկչաչա օրինակ՝ մորուքը) անընդունելի ենք դարձրել համարյա բոլոր կանանց համար, եւ դա նշանակում է շատ ավելին, քան դու կարող էիր ենթադրել: Ինչ վերաբերում է տղամարդկանց ճաշակին, մենք այն բավականին փոփոխել ենք: Մի ժամանակ մենք այն ուղղորդում էինք դեպի գեղեցկության վեղ ու ազնվական տեսակը՝ խառնելով տղամարդկանց սնամիտությունը նրանց ցանկություններին՝ հետ է թաքցնելով մարդկային ցեղի բազմաթիվ գլխավորապես ամենազուգուր ու անառակ կանանց միջոցով: Մի ուրիշ ժամանակ մենք ընտրեցինք չափազանց կանացի տեսակին՝ տկար ու նվաղ, որպեսզի արժեւորվեն անխեղությունն ու վախկոտությունը եւ դրանց զուգակցվող մտավոր ամրոցը կեղծիքն ու փոքրությունը: Իսկ այժմ մենք հակառակ գիծն ենք առաջ տանում: Ձագի դարաշրջանը հետ է մղել վաղի դարաշրջանին, եւ մենք այժմ սովորեցնում ենք տղամարդկանց սիրել այն կանանց, որոնք մարմինը հազիվ է տարբերվում տղայի մարմնից: Զանի որ սա գեղեցկության մի տեսակ է,

որոնք մենք ավելի վաղանցուն է, մենք այսպիսի տղամարդկանց կանանց ծերանալու քրոնիկ տալեկալ (բազմաթիվ գեղազան արդյունքներով) եւ նրանց մեջ ավելի ու ավելի պակասեցնում երեխաներ ունենալու ցանկությունն ու կարողությունը: Եվ սա ամբողջը չէ: Մենք խիստ մեծացրել ենք այն արդունությունը, որ հասարակությունը տալիս է արվեստում բացահայտ մեղկության ներկայացմանը (ոչ իսկական մեղկությանը) եւ դրա ցուցադրությանը բեմում կամ լողափին: Իհարկե այդ ամենը կերծ է. հանրային արվեստում ցուցադրվող մարմինները կերծ են. լողագետներն ու գուգագուկաներով կանանց իրականում արհեստականորեն ձգում ամրացնում են, որ ավելի ձիգ, ավելի նիհար ու տղայատիպ դառնան, քան բնությունը կարող է թույլ տալ լիովին կազմավորված կնոջը: Սակայն միևնույն ժամանակ՝ ներկայիս աշխարհին սովորեցնում են հավատալ, թե իբր այն ավելի «անկերծ» ու «առողջ» է դառնում և վերադառնում բնությանը: Արդյունքում մենք ավելի ու ավելի ենք ուղղորդում տղամարդկանց ցանկությունը դեպի այն, ինչն իրականում գոյություն չունի՝ սեռական կյանքի դերն ավելի ու ավելի կարեւոր եւ միաժամանակ դրա պահանջներն արժանի ու ավելի անհնարին դարձնելով: Թե այն ինչ է հետեւում, դու կարող ես հեշտությամբ կանխատեսել: Դա է այս պահի ընդհանուր ռազմավարությունը: Բայց այդ շրջանակի ներսում դու դեռ ունես հնարավորություն՝ ինամարկյալի ցանկությունները մեկ կամ երկու ուղղությամբ առաջ տանելու:

Շարունակությունը՝ էջ 8

ՆԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՎ ՆԱՅԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սկիզբը՝ էջ 7
Կոմիտաս վարդապետն իր կյանքի 20 տարին անցկացրեց Սուրբ Էջմիածնում. իր հոգու բոլոր թելերով եւ ստեղծագործական ներշնչումով կապված էր Սայր Աթոռի պատմությանը, խորհուրդին, վանական մթնոլորտին: Նարեկյան արդյունքների ներքո նա գտավ հայ երգարվեստի ինքնատիպ ակունքը եւ դարձավ մեր ազգային երաժշտության սերմնացանը: Այդ տարիների մասին առանձնահատուկ ջերմությամբ եւ քննչալիքով էր հիշում: «Երբ Գեորգ Դ Կաթողիկոսն ինչ-նում էր Վեհարանից Սայր Տաճար, եւ եւ իմ մի ծայնելը ընկերս կանգնում էինք Նորա Աթոռի մոտ եւ այնպես երգում միայնակները: Մեր երգելու ժամանակ ծերունի Չալոյանները արցունքները գլորում էին եւ թափալուրով երկար ու ճերմակ մորուսի վրայով՝ թաքնվում էին փիղիկ ծալքերի մեջ» («Կոմիտաս վարդապետի ինքնակենսագրությունը», «Էջմիածին», 1969, ԺԲ, էջ 7):

Անգնահատելի է Կոմիտաս վարդապետի հավաքական ու գիտական աշխատանքը. նա ժողովրդական երգերը գրանցեց ազգագրագետի վարդապետությամբ, գեղագետի պահանջվողությամբ եւ գիտականի վերլուծական դիտողականությամբ: Դրանք բազմաժանր են, բացահայտում են հայ ազգային ոճը եւ լեզուն, արտահայտչամիջոցների բազմազանությունն ու ինքնատիպությունը: Այս մասին հենց ինքը նկատում է. «Ժողովուրդն է մեկնամեծ ստեղծագործող, գնացե՛ք եւ տվե՛րեցե՛ք նրանից» («Խոհեր Կոմիտաս վարդապետից», «Էջմիածին», 1969, ԺԲ, էջ 19):

Կոմիտասը հայտնաբերեց ժողովրդական բանահյուսության հնագույն բարձրարվեստ նմուշներ՝ հորովվելների եղանակները, «Սասունցի Դավիթ» եւ «Սոկալ Սիդիկ» հնագույն վիպերգերը, միջնադարյան աստուծոյները, հոգեւոր տաղերը: Նրա հավաքած ավելի քան չորս հազար գեղեցական երգերը բնորոշում են հայ ժողովրդի հոգեկենտրոնացած, նրա բնավորական ու նկարագիրը, արտահայտում ապրումները, հոգեւոր ու դժբախտությունները:

Չալոյ վարդապետն իր աշխատություններում բացահայտեց ժողովրդական երաժշտության կենսական հիմքերը, բնութագրեց հայ երգի գեղագիտական արժանիքները, վերլուծեց տեսակներն ու հատկանիշները: Խոսնարկելով մագաղաթյա ձեռագրերի երաժշտական հրաշալիքների վրա՝ երկար տարիներ

աշխատեց՝ հայտնաբերելու հայ խազագրության մեծ գաղտնիքները եւ, որպես մեր երգարվեստի Մեհրուպ, հայ հոգին գտավ եկեղեցական ու ժողովրդական երգերում:

Սուրբ Էջմիածինը կարծես Արեւելյան եւ Արեւմտյան Չալաստանների մի մասնիկն էր, մանրակերտը, եւ հայոց հոգին գալիս, ավազանվում էր Սայր տաճարում: Ահա այդտեղ Կոմիտաս վարդապետը լսում էր հայ երգարվեստի մասունքները՝ որպես սրբություն, ոգի, ապրում ու խոռոչ, հուզում ու տեսիլք, եւ նրա միտքը պայծառանում էր, ուղղվում հայոց երկնքից իջնող լույսով, խորհուրդով:

Երաժշտությանը նվիրված ուսումնասիրություններում Կոմիտասն անդրադարձավ հոգեւոր երգարվեստի կազմավորմանն ու պատմական զարգացման պարբերացմանը, ժանրերին, հայ եկեղեցական ձայնեղանակների տեսությանը, խազաբանությանն հարցերին: Նա փորձեց սկզբունքորեն բացահայտել ժողովրդական եւ հոգեւոր երաժշտության հիմքերի միասնությունը: Նա գտավ հայ երգը, հայի հոգուն բնորոշ տիպականը, երգարվեստի արմատներն ու այն պնդեց հարազատորեն, մաքրագրորեն ավելորդ, օտար տարրերից, բյուրեղացրեց իր ստեղծագործական բուրյակի մեջ: «Ես պիտի հասնվե՛մ իմ բուն նպատակին. մեր հայ ժողովրդական երաժշտությանն զանազան դուրս պիտի բերեմ հայրենի աւերակներէ...» («Խոհեր Կոմիտաս վարդապետից», «Էջմիածին», 1969, ԺԲ, էջ 19):

Կոմիտաս վարդապետը հայտնաբերեց իր մեր երաժշտական մշակույթի պատմության մեջ, միանշանկ ամբողջություն՝ հոգեւորական, երաժշտագետ, գիտնական ու հայրենասեր:

Չալոյանության զարգացմանը մեծապես նպաստեցին նաեւ հայ եւ օտարալեզու բազմաթիվ հանդեսներ, պարբերականներ, ժողովածուներ ու թերթեր:

Խորհրդային կարգերի հաստատումից հետո հասարակական գիտությունների ուսումնասիրությունը խիստ քաղաքականացվեց: Բազմաթիվ աշխատություններ հրատարակվեցին, որոնք գովերգում էին սոցիալական տակնի հասարակարգը, քարոզում կոմունիստական կուսակցության գաղափարախոսությունը, «իմամավորում» արեւելքը (ա-

նաստվածությունը): Գրաքննության, հակաեկեղեցական քաղաքականության, անաստվածության եւ գաղափարական պարտադրանքի պայմաններում անհնար դարձավ հայագիտությանը եւ նրա զարգացումը: Պատմական շատ փաստեր եւ իրադարձություններ ներկայացվում էին խեղաթյուրված եւ առանց ճշմարիտ մեկնաբանության: Ստավրականների, գորղոների, գիտնականների գործունեությունը վերահսկվում էր: Գեղեհիկ սոցիոլոգիզմը, պարտադրվող աթեիստական գաղափարախոսությունը խոչընդոտեցին միջնադարյան պատմության, գրականության, մշակույթի կարեւոր հիմնահարցերի ճշմարիտ լուսաբանումը:

Չալոյանականության հաստատումով եկեղեցին թեւակոխեց պատմության մի սուր շրջափուլ՝ անհամեմատ ծանր պայմաններով եւ բարդ հիմնահարցերով, սակայն դարձավ մնաց իր նվիրված եւ քննաքննի հավասարակշռվող իր բազմաազդար ազգի դառնություններն ու դժբախտությունները: Խորհրդային տարիներին Չալոյանայացի եկեղեցի իրավասությունները խիստ սահմանափակվեցին, գույքն ու կալվածքները բռնագրավվեցին, իսկ հոգեւորականները ենթարկվեցին բռնաճնշումների: Կրոնի մերժման գաղափարախոսության պարտադրանքով անցյալի ժառանգությունից գրեթե օտարվեցին հոգեւոր մատենագրությունը, ազգային եկեղեցու պատմությունը եւ դավանաբանությանը վերաբերող աշխատասիրությունները, Սուրբ Էջմիածնի գիտ-

նական-հոգեւորականներից շատերը հալածվեցին կամ հարկադրյալ դադարեցրին հետազոտական աշխատանքները: Բնությունների եւ խոշտանգումների սպառնալիքով արգելվում էր անդրադառնալ Չալ եկեղեցու դավանաբանությանը, ծիսակարգին, տոներին, հոգեւոր մատենագրությանը, եկեղեցական վիճագրությանը, մանրակարգությանը: ճնշվում էր այդ ուղղության կատարված յուրաքանչյուր փորձ: Բացարձակապես անհնար էր սոցիալ-դասակարգային գաղափարախոսությունը պարտադրաբար տարածվեց մշակույթի ողջ ժառանգության վրա, որն ունեցավ ծանր հետեւանքներ. անգամ այս պայմաններում հայագիտությունն առաջնության պարթեւեց թուր քնազավանդում գիտական ինքնատի նվաճումներ գրանցեց:

Խորհրդային Միության փլուզումից (1991 թ.) հետո հայաքաղաքական զարգացման համար առավել նպաստավոր պայմաններ են ստեղծվել: Վերացել են գաղափարախոսական արգելքները, տեղական եւ արտերկրի հայագիտական կենտրոնների միջեւ սերտ համագործակցություն ծավալելու հնարավորություն եւ ընձեռել: Ուրվագծվել են սուր հեռանկարներ, որոնք իրենց հերթին կարանոր եւ բարդ հիմնախնդիրներ են առաջադրում հայագիտությանը, անհրաժեշտ է հաղթահարել ու վերադառնալ նախորդ շրջանների թերությունները, փոփոխել որոշ ստեղծումներ, վերանայել եւ այլ դիտանկյունից լուսաբանել հայոց պատմության որոշ շրջափուլեր, հիմնահարցեր, առանձնակի ուշադրություն դարձնել Սփյուռքի հետ հարաբերությունների ամրապնդմանն ու գիտական համագործակցության սերտացմանը: Անհրաժեշտ է հրատարակել եւ վերահրատարակել հայագիտական կարեւորություն ու գիտական կշիռ ունեցող գործեր:

Այսօր սերտացել են եկեղեցի-պետություն հարաբերությունները, որոնք նպաստում են հոգեւոր մշակույթի, մատենագրության, վիճագրության, մանրակարգության ուսումնասիրմանն ու նորովի արժեւորմանը: Անհրաժեշտ է ուշադրության արժանացնել եւ լուսաբանել Չալ եկեղեցու պատմությանը, նրա անցած ընթացքին, դավանանքին, ծիսակարգին, ծավալած գործունեությանը, տարբեր շրջափուլերում եկեղե-

ցի-պետություն հարաբերությունների վերաբերող խնդիրները: Այս ուղղությամբ առաջնության է «Վալերադեր Չալ եկեղեցու պատմության» մատենաշարի (1994-2008 թթ.) լույս է տեսել 16 հատորով՝ հրատարակվել: Նշանակալի է Չալ եկեղեցու պատմության դասագրքերի տպագրությունը:

Որոշ տեղաշարժ եւ նկատվում եկեղեցական կանոնագիտության եւ տոմարագիտության բնագավառներում:

Չալոյանականության գաղափարական կապանքներից հետո հավատացյալները կրկին վերադառնում են Սայր եկեղեցու գիղկը, ապավինում նրան, վերագտնում Տիրոջն ու Նրա միջթաղանջությունը, լույսն ու խաղաղությունը: Իսկ Չալ եկեղեցին՝ հավատարիմ իր երդմանն ու սկզբունքներին, շարունակում է ազգանկեր, աղոթատեր ընթացքը: Սայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին իր գործունեությամբ շարունակում է խթանել հայագիտության զարգացումը, նպաստել հայ մտավոր ներուժի բացահայտմանը: Դաստարակվում են սրբախոսություններ, եկեղեցական հայրերի մեծաթեքերը, թարգմանական ծանրակշիռ գործեր, Չալ եկեղեցու դավանաբանությանը, պատմությանը, ծիսակարգին վերաբերող աշխատությունները: Սայր Աթոռի պաշտոնական՝ «Էջմիածին» ամսագրում տպագրվում են միջնադարյան արժեքավոր անտիպ բնագրեր, մեկնություններ, մատենագիտական նյութեր, եկեղեցական վիճագրություններ, որմնակարգությանը, մանրակարգությանը վերաբերող հոդվածներ: Ամսագրում հրատարակվում են նաեւ կրոնագիտական, պատմաբանասիրական, գրականագիտական, հայագիտական արժեքավոր հոդվածներ, գրախոսություններ, իսկ ավանդական դարձած բաժնիներն ավելացվել են նաեւ: Երկրաշարժ Չալոյանությանը՝ «Երկրաշարժ Չալոյանության» երկնաքարը հանրամատչելի շարադրանքով ներկայացնում է մեր օրերում Չալ Աթոռի վրա եկեղեցուն առաջադրված մարտահրավերները, պատմախանութ հավատացյալների հուզող շատ հարցեր, ընդգրկում եկեղեցական տոներին, ծեսերին ու խորհուրդների վերաբերող նյութեր: Եւրոյ գիտակրթական գործունեություն եւ ծավալում Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանը, Իսկ Երիտասնակյան դաստիարակության կենտրոնը, Զարգացական բաժինը կարելու է պատմախանութում առաքելություն են իրականացնում:

Սրբիկն ՉԱՆԹԿԱՆ

ԽԱՐԱԿԱԶԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Սկիզբը՝ էջ 7
Եթե դու ուշադիր նայես որեւէ տղամարդու սրտի մեջ, դու կգտնես, որ նրան առնվազն երկու երեսնակայական կին է հետապնդում՝ մեկը՝ երկրային, մյուսը՝ դժոխային Վենուսը, եւ որ նրա ցանկությունը, կախված նրանից, թե որ մեկին է ուղղված, որակապես տարբերվում է: Մի տեսակ կա, որի հանդեպ Նրա ցանկությունն այնպիսին է, որ բնությամբ ենթակա է ձեւափոխման. այն պատրաստավաճորդն խառնվում է զգուշության հետ, դուրսով հնազանդ դառնում ամուսնությանը, ամբողջապես որոգված է անկասածանի եւ բնականության այն ոսկեղեն լույսով, որը ընկն տալիս է նրա կարողանում: Մի ուրիշ

տեսակ էլ կա, որը նա վարդապետն է ցանկանում եւ ցանկանում է վարդապետն ցանկանում է կամ տեսակ, որը լավագույնս գործածվում է նրան ամուսնությունից ընդհանրապես հեռու պահելու համար, բայց որը, անգամ ամուսնությանն դեպքում, նա հավանա է գործածելու որպես ստրուկի, կուռքի կամ էլ հանցանքի: Թեեւ առաջինի պահելու նրա սերը կարող է ներթափն այն, ինչ թշնամին «չար» է կոչում, սակայն միայն դիպվածաբար. տղամարդը կանանկ, որ իր կինը չի կրի մի ուրիշին, եւ ցավում է, որ նրան չի կարողանում հավատարմորեն սիրել: Իսկ երկրորդ տեսակի դեպքում նրա ցանկացածը հենց դա է՝ չարը զգալը. դա

հենց այն համուժություն է, որին նա ձգտում է: Կրտսեղուստ դա տեսանելի անասնախոսություն է կամ մայրություն, կամ էլ արդեհատ, եւ կամ դաժանություն, ինչն էս սիրում է, իսկ մայրությանը արդեհատ, այս բան է, այն բան է, քան ինչը նա սովորաբար անհրաժեշտ է կոչում, որ քան, որը նա նույնիսկ տեղ է համարում, երբ սթափ փնտրվում է, բայց որը, մեր արվեստի չնորհիվ, կարող է գործածվել՝ խաղալու համար նրա անհասկանալի ուղիղ լարերի հետ:

Դժոխային Վենուսը, անկասկած, գործածվում է որպես պոռնիկ կամ տիրուհի: Բայց եթե ըստ խնամարկյալ ըրիտուղյան եւ լավ եւ սերունդ անդամարդի է ամեն ինչ ներող «Սիրո» մասին

անհեթեթ դասերը, նա հաճախ կարող է մղվել այդպիսի կնոջ հետ ամուսնանալու: Եվ դա խիստ արժանի է, որ իրականություն դառնա: Դու, ճիշտ է, հաջողած չես լինի նրան պոռնկության եւ մեկուսի մոլության մեջ զգնելու, սակայն կան ուրիշ եւ ավելի անուղղակի եղանակներ՝ մարդուն կործանելու նպատակով նրա սեռական կյանքը գործածելու: Եվ, իմիջիայն, դրանք ոչ միայն արդյունավետ են, այլեւ հաճելի. դրանցից ծնված դժբախտությունը շատ երկարատև ու հզոր է:

Քո սիրտանտ քեռի՝
ԽԱՐԱԿԱԶԻ
Շարունակելի
Անգլերենից թարգմանություն՝
Ս. Ս. Ի

ԵՐԽՍՏՈՆՅԱ ԴԱՅԱՍՏԱՆ

Կրոնական, մշակութային, լուսավորական երկաթաթաթերթ

Դիմադիր՝
Սայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին

Դրաստարակիչ՝
«Երիտասնակյան Չալոյան» թերթի խմբագրություն

Գլխավոր խմբագիր՝
Մատիկ Ստամբուլյան

Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցե՝
Սայր Աթոռ Սր Էջմիածին

Գրանցման համար՝ 517197

Էլ. փոստ՝ gh@etchmiadzin.am
astghikstam@gmail.com

web կայք՝
kh-tert.livejournal.com
krishayans.wordpress.com

Ստոր. տպագր. 17.10.2014 թ.

Տպագրման ծախս՝ 2100

Գինը՝ 50 դրամ